

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939. Första kammaren.

Nr 18.

Onsdagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Knut Peterssons interpellation angående hemlighållandet av vissa allmänna handlingar, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Knut Petersson — under hänvisning till vissa fall, då allmänna handlingar blivit hemligstämplade — till mig framställt följande frågor:

*Ang. hemlig-
hållandet av
vissa all-
männa
handlingar.*

1) Anser Ers Excellens här anförda exempel å hemlighållandet av allmänna handlingar stå i god överensstämmelse med de bestämmelser, som innehållas i tryckfrihetsförordningen och i 1937 års lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar?

2) Är Ers Excellens villig medverka till att en allsidig utredning med det snaraste kommer till stånd angående hithörande förhållanden och speciellt angående verkningarna av 1937 års lag?

Båda frågorna kan jag besvara jakande.

I fråga om de av interpellanten anförda exemplen vill jag framhålla följande.

Under den utrikespolitiska krisen i september i följande infortrade regeringen de förslag till krisberedskapsåtgärder, som funnos utarbetade inom rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Bland de förslag som överlämnades voro även utkastet till lagstiftning rörande arbetsplikt. Rikskommissionen hade emellertid icke tagit ställning till förslagen och någon framställning från kommissionen till Kungl. Maj:t förelåg icke, utan utkastet hade karaktären av inom kommissionens kansli utarbetade preliminära förslag. Under rådande förhållanden ansågs det motiverat, att beredningen även för socialdepartementets vidkommande skedde tills vidare utan utkastens offentliggörande. Sedan denna beredning fullföljts genom myndigheters hörande, ha utkastet och yttrandena över desamma offentliggjorts. Naturligtvis kunna delade meningar råda om den lämpliga tidpunkten för offentliggörandet. Något obehörigt intrång har emellertid icke skett i allmänhetens rätt att i god tid bli informerad, och på grund av ärendets ömtåliga karaktär synes mig regeringens förfarande stå i god överensstämmelse med gällande bestämmelser om rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Efter överläggningar mellan å ena sidan stats- och försvarsministrarna och å andra sidan chefen för försvarsstaben rörande förbättrad personell försvarsberedskap överenskomms att inom försvarsstaben skulle under samverkan med cheferna för försvarsgrenarna utarbetas alternativa förslag, grundade på trenne olika förutsättningar. Förslagen ha successivt avgivits. De avsågo att tjäna såsom underlag för frågans beredning inom försvarsdepartementet. Det kan icke anses rimligt att dessa förslag vart för sig skulle ha utlämnats för offentligt dryftande. De komma att i ett sammanhang framläggas i en framställning till riksdagen rörande den personella försvarsberedskapen. Befogenheten att i detta fall tillämpa 1937 års lag synes mig klar.

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

Beträffande socialstyrelsens cirkulär rörande avvisning av utlänning hänvisar jag till socialministerns svar den 1 mars på en i första kammaren framställd fråga. Jag delar icke interpellantens uppfattning att hemligstämpeln i detta fall varit opåkallad.

Övriga åberopade exempel hänföra sig till sådana ärenden, i vilka det i lagen förutsatta skyddet för enskilds rätt och intresse varit i fråga.

I fråga om det anförda exemplet på att en icke hemligstämplad handling icke i rätt tid blivit registrerad, kan jag endast beklaga den oavsiktliga försummelse som förekommit.

Ehuru, såsom av det sagda framgår, jag icke kan anse att interpellanten givit skäl för sitt skarpa omdöme om sekretesslagens tillämpning, är jag, såsom redan sagts, villig medverka till den utredning han önskar.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Då jag nu går att enligt god och vordagen sed till hans excellens statsministern framföra mitt tack för svaret på min interpellation och för därvid visat tillmötesgående, sker det i en känsla av att framställningen icke varit alldeles förgäves. Jag tror mig kunna försäkra, att excellensens löfte om en utredning av hithörande förhållanden inom den svenska pressen kommer att hälsas med stor tillfredsställelse. Det kommer också säkerligen att stilla mycket av den oro, som inom vida kretsar gjort sig gällande för den svenska tryckfrihetens och den svenska pressfrihetens framtida öden.

Denna oro bottnar icke uteslutande i våra egna erfarenheter. Den har vuxit fram ur en sammanställning av våra egna erfarenheter och utvecklingen ute i världen. För oss, som arbeta inom tidningsvärlden, har det länge framstått som ett skrämmande faktum, att den tryckfrihet, som, om vi bortse ifrån det tsaristiska Ryssland, för femtio år sedan var en allmän europeisk tillhörighet, i våra dagar har trängts tillbaka till en mycket trång krets av fria nationer. Det är dock något att tänka på, att fyra femtedelar av Europas befolkning i våra dagar leva under en mer eller mindre sträng censur. Det är också något att tänka på att det även i de länder, som i stort sett fortfarande ha sin pressfrihet i behåll, stiftas lagar och föreslås lagar, som innebära ett mycket betänkligt intrång på den sedan länge fredade åsikts- och yttrandefriheten. Jag tänker på förhållandena i Schweiz, i Danmark, i Frankrike. Det är som om en ny mentalitet hölle på att växa fram även inom demokratierna och som om man även där började sätta i fråga tryckfrihetens förut så självklara sak.

Det är sådant — jag upprepar det — som gör oss tidningsmän dubbelt känsliga för vad som händer och sker på detta område; och det kan väl icke förvåna, om vi med växande oro och gryende misstro följa den praktiska tillämpningen av våra nyrenoverade tryckfrihetslagar, bland vilka vi ju nu även ha att räkna en lag med den ominösa rubriken: »Lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.» Kan det förvåna, säger jag, om vi resa invändningar mot allt som kan tydas som ett hot mot det fria ordet eller mot möjligheterna att fritt inhämta upplysningar om vad sig i rikets styrelse tilldrager? Har jag nu, såsom herr statsministern antytt, i min interpellation använt hårda omdömen, må det också besinnas, vad vi ha upplevat under det senaste årtiondet, då allt vad tryck- och pressfrihet heter kallblodigt mördats i det ena landet efter andra.

Eders excellens yttrade vidare, att jag icke givit skäl för mina hårda omdömen. Jag skall icke tvista om den saken. Jag kan så mycket mindre göra det som jag befinner mig i den oväntade situationen att icke ens själv ha tillgång till den slutliga utskriften av denna interpellation. Den är ju ännu icke

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

tryckt, och följaktligen äro även de flesta av denna kammarens ledamöter obekanta med dess innehåll. Närmast var den ju avsedd att tjäna som ett diskussionsunderlag. Den saken är nu förfelad, eftersom den som sagt icke finnes tillgänglig, men villigt skall jag erkänna, att det finns åtskilligt att tillägga. Med kammarens benägna tillstånd skall jag begagna tillfället att i någon mån fullständiga resonemanget och försöka fylla den brist, som herr statsministern anmärkt på. Jag skall alltså försöka att ge skäl för mina omdömen.

Det finns därtill ännu en anledning. Som vi nyss ha hört, ha båda mina frågor besvarats jakande. När statsministern bejaktar frågan, huruvida av mig anförda exempel på hemlighållande av allmänna handlingar stå i god överensstämmelse med bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och i 1937 års lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, så är detta ett godtagande av en begynnande praxis, som enligt min mening tenderar mot en avsevärt mera omfattande sekretess än som hittills praktiserats eller ifrågasatts här i landet. Det kan icke vara betydelseöst, att denna praxis och denna tendens nu uttryckligen blivit av regeringen sanktionerad. Det är mig icke möjligt, herr talman, att låta denna sanktion stå oemotsagd.

Låt mig då först dröja ett ögonblick vid det exempel, som behandlas utförligast i det — jag får ju säga det — en smula knapphändig interpellationssvaret. Det gäller förslaget till lag om arbetsplikt. Såsom vi nyss hörde, yttrade statsministern härom bland annat följande, och det var kontentan av det hela: »Naturligtvis kunna delade meningar råda om den lämpliga tidpunkten för offentliggörandet. Något obehörigt intrång har emellertid icke skett i allmänhetens rätt att i god tid bli informerad, och på grund av ärendets ömtåliga karaktär synes mig regeringens förfarande stå i god överensstämmelse med gällande bestämmelser om rätten att utbekomma allmänna handlingar.»

Jag skulle till äventyrs kunna instämma i den första av dessa satsar, nämligen, att delade meningar kunna råda om den lämpliga tidpunkten för offentliggörandet av ett förslag av denna art. Ändå är det med någon förvåning jag finner den anförd i detta sammanhang. Såvitt jag förstår, är det här icke fråga om lämpligheten av det eller det förfarandet, lämpligheten av att göra så eller så, eller fråga om att välja en tidpunkt för offentliggörandet av ett lagförslag. Såvitt jag förstår, gäller saken någonting helt annat. Den gäller väl snarare: står hemlighållandet av rikskommissionens utredning i god överensstämmelse med lag och författning? Är ärendet av sådan art, som angives i sekretesslagens olika paragrafer, då skall det hemlighållas. Är icke så förhållandet, då skall ärendet göras offentligen tillgängligt, och detta, det vill jag tillägga, alldeles oavsett om ärendet är av en ömtålig karaktär och alldeles oavsett om regeringen eller riksdagen finner en annan tidpunkt för offentliggörandet lämplig. Med andra ord: både lämpligheten och ömtåligheten äro i detta sammanhang ovidkommande ting.

Det är någonting annat som däremot är i hög grad relevant, och det är vad som står att läsa i 1937 års lag. Såsom eders excellens utan tvivel har uppmärksammat, finns det två paragrafer i lagen att välja på, som kunna komma i fråga såsom stöd för hemligstämplandet av denna handling. Den ena är 21 §. Den har avseende på handlingar som »röra statlig utredning, kontroll eller stödverksamhet med avseende å produktion, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet eller eljest med avseende å näringslivet». Beträffande sådana handlingar äger Konungen förordna om deras hemlighållande. Men denna befogenhet är icke på något sätt ovillkorlig; den får tagas i bruk endast under en förutsättning, att handlingarna »innefatta sådana upplysningar om enskilda företags eller sammanslutningars affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända vederbörande företag eller sam-

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)
manslutning till men». Detta är alltså förutsättningen för att Kungl. Maj:t skall äga innehålla handlingen. Såsom vi alla förstå, föreligger den icke beträffande arbetspliktslagen. Jag måste alltså sluta, att 21 § icke äger tillämpning på förevarande fall.

Då återstår en annan paragraf, och det är utan tvivel herr statsministern bekant, att det är 4 §. Denna paragraf ger Konungen rätt att förordna om innehållandet av handlingar, som röra bland annat den allmänna ekonomiska försvarsberedskapen. Befogenheten är dock icke heller i detta fall obegränsad. Den är uttryckligen betingad. Den är betingad av att handlingarnas offentliggörande kan medföra våda för rikets säkerhet eller uppenbart kan skada dess försvar.

Som bekant är handlingen nu offentlig, och den blev det genom ett beslut i statsrådet den 3 mars. Vid denna tidpunkt måste alltså regeringen ha haft den uppfattningen, att offentliggörandet var ofarligt. Det kunde icke medföra någon våda för rikets säkerhet, och det kunde heller icke skada dess försvar. Hemlighållandet i september månad förlidet år återigen måste ju uppenbarligen ha byggt på en rakt motsatt uppfattning, att en publicering verkligen innebar våda för rikets säkerhet eller kunde skada dess försvar.

Nu frågar jag: finns det någon rimlig anledning tro, att vad som var ofarligt i mars var landsskadligt i september? Eller har handlingen under denna tid genom någon mystisk process undergått något slags metamorfos, som gjort att den numera verkar på ett helt annat sätt än den skulle ha gjort, om den blivit offentlig i september månad? Jag kan icke inse, att någotdera av dessa fall passar in. Såvitt jag förstår, kunde handlingen ha publicerats, när den först inkom till socialdepartementet lika väl som den 3 mars 1939. Jag vill också göra gällande, att den *borde* ha publicerats redan i september 1938. Antingen är den av en sådan karaktär, att den bör innehållas, och i så fall bör den fortfarande vara hemlig, eller också är den av offentlig karaktär, och i så fall hade den bort vara tillgänglig redan i september månad, när den inlämnades i socialdepartementet — något tredje gives icke, såvitt jag förstår.

Jag dristar mig alltså, herr talman, att i detta fall vidhålla det omdöme, som jag i interpellationen uttalat.

Jag kommer nu till de från försvarsstaben insända förslagen rörande övningstiden och en förbättrad försvarsberedskap. Beträffande dessa ligger saken något annorlunda till så tillvida som jag icke har bestritt, att befogenhet tilläventyrs kan föreligga för försvarsstaben eller för vederbörande departement att innehålla handlingarna — min anmärkning i det avseendet har gällt någonting annat.

Det förhåller sig nämligen så, att en del av dessa handlingar senare gjordes tillgängliga för offentligheten i och med att arméchefens skrivelse av den 25 februari utlämnades till pressen såsom en offentlig handling. Och denna arméchefens skrivelse utgjorde, efter vad som har offentligen blivit upplyst, en omarbetning av vissa partier ur det stora ärendet av den 20 februari. Det förhåller sig således så, att detta stora ärende av den 20 februari delvis var av hemlig natur och delvis var av offentlig natur. Det är ett fall, som ofta inträffar och beträffande vilket tryckfrihetsförordningen ger uttryckliga föreskrifter.

Såsom jag redan i interpellationen påpekat, gäller beträffande dessa fall, att en delvis hemlig handling under alla omständigheter skall kunna åtkommas, och detta antingen i form av tillhandahållande på stället, om nu detta kan ske med sekretessens bevarande, eller medelst avskrift av dess icke hemliga partier. I förevarande fall har så icke skett. Hela ärendet har behand-

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

lats såsom ett hemligt ärende i försvarsstaben, och det var detta som min anmärkning gällde.

Härom yttrade nu statsministern i sitt interpellationssvar: »Det kan icke anses rimligt att dessa förslag vart för sig skulle ha utlämnats för offentligt dryftande. De komma att i ett sammanhang framläggas i en framställning till riksdagen rörande den personella försvarsberedskapen. Befogenheten att i detta fall tillämpa 1937 års lag synes mig klar.»

Det förefaller mig, som om herr statsministern även i detta fall bygger på den föreställningen, att man vid avgörandet av vad som bör hållas hemligt eller icke kan i stor utsträckning laga efter lägligheten. Nyss talades det om det lämpliga i att offentliggöra ett ärende vid den eller den tidpunkten. Nu talas det om att det icke skulle vara rimligt att göra det i den och den ordningen. Men såvitt jag förstår medger sekretesslagen icke någon dylik fri prövningsrätt för myndigheterna eller för regeringen. Dess uppgift är, såsom det heter i tryckfrihetsförordningen, att noga angiva de fall, då handlingar skola innehållas. I sådana fall blir det en skyldighet för vederbörande myndighet att innehålla dem, och då måste man alltså sätta dit den röda stämpeln. I alla andra fall blir det en skyldighet att ställa handlingarna till fritt förfogande. Med andra ord, myndigheterna ha att välja mellan två lika kategoriska imperativ. Det finns icke någon tredje utväg.

Beträffande befogenheten att tillämpa 1937 års lag skall jag, som sagt, för tillfället icke motsäga den av statsministern framlagda uppfattningen. Anmärkningen gällde helt enkelt behandlingen av ärenden av blandad karaktär, och närmare bestämt, att detta ärende icke handlagts på sätt som i tryckfrihetsförordningen finnes angivet. Det är ur pressens synpunkt mycket betydelsefullt, att handlingar av blandad karaktär icke handläggas, så att vi glida över i en praxis, som ger större svängrum för sekretessen än grundlagen medger. Att skilja mellan det hemliga och det offentliga i ett stort ärende medför självfallet en del besvär. Det är ju mycket enklare att handlägga hela ärendet enhetligt, och frestelsen ligger naturligtvis mycket nära till hands att hemligstämpla hela aktstycket. Men ändå vågar jag i detta sammanhang, och jag tror mig kunna göra det å pressens vägnar, uttala den förhoppningen, att våra myndigheter skola bemöda sig om att dela upp materialet på ett sådant sätt, att sekretessen icke vinner terräng på offentlighetens bekostnad. Med god vilja tror jag det skulle låta sig göra att hålla det ena och det andra i sär. Och jag tror mig veta, att på ett tidigare stadium våra högsta militära myndigheter verkligen bemödat sig om att följa den av mig angivna grundsatsen, även om det kanske föranlett en del omgång vid handlingarnas upprättande. En återgång till denna praxis skulle betyda en så viktig vinning för offentlighetsprincipen, att jag känner mig förvissad om statsministerns benägna medverkan. Och jag vill tillägga: den omständigheten, att en annan praxis i detta avseende till tiden kommit att korrespondera med ikraftträdandet av 1937 års lag, har gjort, att vi betrakta saken såsom ännu mera betydelsefull än vi kanske annars skulle göra.

Beträffande ett tredje av mig förebragt exempel, föreföll det som om statsministern velat medgiva, att det icke stått i god överensstämmelse med lag och författning. Han beklagar nämligen, att en oavsiktlig försummelse förekommit. Det är fråga om en handling, som inkom till socialdepartementet den 30 december 1938 men först någon gång i februari månad i år blev registerad.

För tillfället har jag ingen anledning att närmare gå in på denna sak, men jag vill gärna begagna tillfället att erinra om hur betydelsefullt det är, för nyhetsförmedlingen, att denna registrering fungerar med automatisk precision. Jag kan försäkra, att pressen i detta fall icke ställer några orimliga anspråk.

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

Det säger sig självt, att vederbörande verkschefer eller departementschefer ofta kunna ha intresse av att studera handlingar i ro, om icke för annat så för att avgöra huruvida den är av hemlig eller offentlig karaktär. Men det är också ett legitimt önskemål, att detta studium icke drar ut för länge på tiden, att alltså handlingarna diarieföras utan något onödigt dröjsmål och helst naturligtvis utan något dröjsmål alls, vilket otvivelaktigt bäst överensstämmer med gällande föreskrifter.

Här talas också på ett ställe i interpellationssvaret om övriga åberopade exempel. Detta hänför sig till sådana ärenden, i vilka det i lagen förutsatta skyddet för enskilds rätt och intresse varit i fråga. Statsministern uttalar icke något omdöme om det sätt, på vilket denna bestämmelse praktiserats. Jag vet alltså icke vad han har för uppfattning om den praxis, som håller på att utbildas sig. Jag vill emellertid säga, att exempelvis de befogenheter, som 10 § tillägger polismyndigheterna, otvivelaktigt tendera att breda en sekretessens slöja över ärenden, som tidningarna tidigare varit vana att fritt få taga del av. Nu är det naturligtvis så, att det för polismyndigheternas verksamhet ofta kan vara av stort intresse att upplysningar icke komma ut i otid. Och i det avseendet är jag beredd att ett långt stycke gå polismyndigheternas intressen och önsknings till mötes. Men sedan kommer man till det, att man har givit dem befogenhet att även innehålla exempelvis polisutredningar, vilkas offentliggörande till äventyrs skulle vara menligt för enskild person. Jag tror att praxis i detta avseende har visat en tendens att utveckla sig på samma sätt som inom försvarsväsendet. Det förhåller sig så, att polismyndigheterna ofta hemligstämpla utredningar, där en liten detalj eller ett litet parti kan tänkas vid ett offentliggörande bliva menligt för enskild person. Detta förfarande anser jag vara så betänkligt att det väl kan påkalla ett påpekande från regeringens sida. Jag tror att det även i detta fall med en smula besvär skulle låta sig göra att upprätta särskilt protokoll över dessa små detaljfrågor och i övrigt låta polisutredningen i vanlig ordning gå till offentligheten. Rättskipningens offentlighet är dock en tillgång här i landet, som vi få vara en smula aktsamma om.

Det återstår, herr talman, ännu ett av de utslag av den florerande sekretessen, som berörts i interpellationssvaret. Även det synes mig ha ett stort principiellt intresse. Det kommer att föra oss in i ett ganska märkligt kapitel av modern lagstiftningshistoria. Trots risken att trötta kammaren måste jag däråt ägna en stunds uppmärksamhet, allra helst som det är frågan om en bestämmelse i lagen, vilken icke kan undgå att bli ett centralt problem i den utredning, som statsministern välvilligt nog utlovat. Vad jag har i tankarna är socialstyrelsens cirkulär rörande avvisning av utlänningar.

Tyvärr hade statsministern icke något att säga om detta märkliga dokument. Han nöjde sig, som vi nyss hörde, med att förklara, att han icke fann hemligstämpeln opåkallad. Jag har i interpellationen uttalat en motsatt uppfattning. Det åligger mig alltså, herr talman, att ge skäl för denna uppfattning.

Utän tvivel är hans excellens herr statsministern fullt medveten om, att vi även i detta fall ha två alternativ att välja mellan, när det gäller att passa in cirkuläret i sekretesslagens bestämmelser. Och utan tvivel har han också i likhet med mig redan från början tvingats att utmönstra 14 §.

Egentligen är detta en besvikelse, därför att 14 § uppenbarligen är det lagrum, som närmast och naturligast hade bort vara vägledande för socialstyrelsen vid dess handläggning av fallet. 14 § är nämligen det lagrum, som reglerar sekretessen i sociala ärenden. Och i dess ganska vidlyftiga kasuistik möter man också uttrycket »handlingar i ärenden rörande kontroll å utlänningar,

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

som här i riket vistas eller hit söka tillträde». Det är ju precis vad det här är fråga om. Ändock ger paragrafen ingen hemul åt socialstyrelsens förfarande. Den ger visserligen vederbörande myndighet en viss rätt att innehålla handlingar av angiven art, men detta endast i vad de angå »enskilda personliga förhållanden». Och det kan det ju uppenbarligen i dessa fall icke vara fråga om.

Lämnas alltså nu 14 § å sido, återstår endast, såvitt jag förstår, 3 §. Denna är otvivelaktigt mera användbar. Jag skulle vilja säga, att den egentligen är mera användbar än som är nyttigt för svensk pressfrihet och för svensk publicitet. Den erbjuder i sin mycket intressanta formulering och sin minst lika intressanta historia ett osedvanligt rikhaltigt material för lagtolkaren och även för den, som forskar i våra lagars hävder.

Jag dristar mig hemställa, att kammaren till en början ville göra mig sällskap ett stycke tillbaka i tiden. Paragrafen reglerar, såsom eders excellens har sig nogsam bekant, sekretessen i sådana frågor, som angår rikets förhållande till främmande makt eller också svensk myndighets förbindelser med främmande myndigheter och främmande undersåtar. Före 1937 gällde härom bestämmelserna i tryckfrihetsförordningens § 2, mom. 4. Dessa bestämmelser inneburo, att protokoll i ministeriella ärenden, alltså sådana, som gällde rikets förhållande till främmande makt, icke finge fordras till tryckning, förrän efter 50 år, eller utbekommas utan vederbörande tillstånd. Det var nu en ganska bristfällig bestämmelse. Den täckte utrikesdepartementets löpande behov av sekretess, men den täckte icke t. ex. det fallet, att järnvägsstyrelsen eller postverket hade inlett förtroliga affärsförhandlingar med främmande myndigheter, affärsförhandlingar som uppenbarligen icke mätte väl av att de i otid och i oträngt mål bringades till offentlig kännedom. Det var också en länge rådande uppfattning, att sekretesskyddet borde utsträckas, och det kom upprepade förslag om en sådan utsträckning. Vi ha bland annat 1927 års förslag, utarbetat, som vi alla veta, av en härvarande ledamot, professor Herlitz. I detta förslag utvidgades också skyddet till att omfatta åtskilliga nya handlingar, som tidigare icke berörts av sekretessen. Jag behöver kanske icke närmare gå in på innehållet i denna paragraf, därför att den senare varit föremål för en serie omarbetningar. Jag vill bara anmärka, att, såsom utredningsmannen utvecklade i sina motiv, den relevanta synpunkten vid utformandet av dessa nya sekretessbestämmelser var hänsynen till främmande stater och deras intressen. I enlighet härmed lades rätten att innehålla handlingar i Konungens hand, och det tillades, att handlingar icke borde kunna innehållas uteslutande därför att de anginge utländska medborgare eller deras förhållanden. Det är en erinran, som jag gärna vill göra, för att få fram den historiska bakgrunden till den nuvarande bestämmelsen.

1935 års förslag byggde på samma princip. Ej heller detta åsyftade någon sekretess på grund av själva lagen utan endast ett bemyndigande för konungen att förordna om sådan.

I en något modifierad form ingick 1935 års sakkunnigas formulering av 3 § i det förslag till sekretesslag, vilket såsom en bilaga bifogades propositionen nr 140 vid 1936 års riksdag.

Så långt befinna vi oss på säker mark. Intet äventyrligt har ännu förelupit. I paragrafen gjordes sekretessen beroende av Konungens förordnande, och för vad därutinnan beslutas svara departementscheferna inför konstitutionsutskott och riksdag. Sedan inträffade något mycket anmärkningsvärt. När sekretesslagen förelades 1937 års riksdag hade tredje paragrafen fått en helt annan formulering än de sakkunniga från 1935 hade föreslagit och en helt annan formulering än i den bilaga, som fogats till 1936 års proposition.

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

Det förslag, som nu framlades för riksdagen och som anmärkningsvärt nog godtogs utan några ändringar, lydde som följer:

»Handlingar i ärenden vilka angå rikets förhållande till främmande makt må allenast i de fall och i den ordning Konungen bestämmer utlämnas tidigare än femtio år efter handlingens datum.

Handlingar i ärenden, vilka, utan att vara av beskaffenhet som i första stycket sägs, angå svensk myndighets förbindelser med främmande makts myndigheter eller undersåtar eller eljest röra främmande makt eller dess förhållanden, må ej utan tillstånd av den myndighet som handlägger ärendet utlämnas tidigare än femtio år efter handlingens datum, med mindre det är uppenbart att handlingens innehållande icke påkallas av hänsyn till rikets säkerhet eller av internationella hänsyn.»

Vad innebär nu detta? Jo, det innebär, för det första, att tvärtemot vad som avsetts i det förslag, över vilket myndigheterna hade tillfälle yttra sig, utrikesärenden i gemen blivit föremål för sekretess. Det innebär, för det andra, att för hemlighållande av sådana ärenden, som i andra stycket sägs, icke längre skall erfordras Konungens förordnande. Och det innebär, för det tredje, att man helt släppt de i tryckfrihetsförordningen angivna riktlinjerna för denna undantagslagstiftning, nämligen att den skall noga angiva de fall, då allmänna handlingar få hemlighållas. Till råga på allt har denna ödesdigra omredigering av denna 3 § ägt rum, efter det de med sekretesslagen sammanhängande ändringarna av tryckfrihetsförordningen blivit av riksdagen antagna såsom vilande.

Jag tillåter mig, herr talman, att beteckna 3 § i 1937 års lag, sådan den på detta sätt blivit formulerad, såsom en legislativ oformlighet. Jag tillåter mig också att beteckna den såsom det svåraste hot, vilket riktats mot svensk tryckfrihet sedan indragningens dagar.

Låt oss återvända till lagtexten. Där står talat om att de handlingar, som i andra stycket angivas, icke må utan vederbörande myndighets tillstånd utlämnas »med mindre det är uppenbart att handlingens innehållande icke påkallas av hänsyn till rikets säkerhet eller av internationella hänsyn». Det må vara tillåtet fråga: huru skall innehållet i en handling egentligen vara beskaffat för att det skall vara uppenbart, att dess innehållande varken för ögonblicket eller framdeles vid någon tidpunkt under 50 år kan bli påkallat av internationella hänsyn eller av hänsyn till rikets säkerhet? När skola alla risker i detta hänseende kunna anses vara eliminerade?

Ja, herr talman, en sak är uppenbar, nämligen att man har valt en formulering av lagtexten, som lämnar myndigheterna de allra vidsträcktaste möjligheter att innehålla ärenden angående utländska förhållanden. Man kan tryggt gå ut ifrån att våra myndigheter komma att välja det säkra före det osäkra — och det säkra är i detta fall handlingarnas innehållande. Därmed är man alltid försvarad. Kan det verkligen påstås, att detta är att noga angiva de fall, då hemligstämpeln får användas?

Men nu är det tid att återvända till socialstyrelsens hemliga cirkulär.

Efter vad jag anfört kunde måhända förmodas, att nämnda dokument lätteligen skulle kunna beredas plats i det sekretessens ginungagap, som 3 § öppnar. Det märkliga är emellertid, att så efter min mening icke är förhållandet. Lagrummet är såvitt jag förstår icke tillämpligt å det beryktade cirkuläret. Vad som omedelbart är klart är, att aktstycket icke rör främmande makt eller främmande makts förhållanden. Det måste alltså — för att paragrafen skall bli relevant — gälla svensk myndighets förbindelser med främmande makts myndigheter eller undersåtar. Nu frågar jag: på vad sätt har socialstyrelsen varit i förbindelse med främmande makts myndigheter och undersåtar beträf-

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

fande kungörelsen av den 9 september? Har den med dem varit i någon muntlig eller skriftlig förhandling om denna sak? Veterligen icke.

Yttermera är att märka, att lagrummet talar om »den myndighet som handlägger ärendet». Denna formulering ger en viktig upplysning för tolkningen. Lagstiftaren har icke avsett, att bestämmelsen skall tillämpas å handling, som går från en svensk myndighet till en annan, lagrummet har avseende å en handling som ingår såsom ett led i en skriftväxling mellan svensk myndighet och främmande maktens myndighet eller undersåtar. Endast så kan det passas in i sitt historiska sammanhang.

Vad jag nu anfört tvingar mig icke blott att vidhålla mitt omdöme att cirkulärets hemlighållande, som jag uttalat i interpellationen, varit opåkallat. Det tvingar mig därutöver till påståendet, att *hemlighållandet icke står i överensstämmelse med gällande lag*.

När allt kommer omkring, tror jag vi kunna komma överens om, att denna slutsats är mera tillfredsställande än den motsatta. Det skulle ha varit en allvarlig sak, om en svensk myndighet med stöd i gällande lag kunnat utfärda hemliga föreskrifter rörande tillämpningen av en offentlig författning. Och jag måste tillägga, att det är allvarligt nog, att statsministern finner ett sådant förfarande stå i god överensstämmelse med våra tryckfrihetslagar.

Med detta skall jag lämna frågan om sekretesslagens tillämpning. Jag har efter bästa förmåga försökt att ge skäl för de hårda omdömen, som statsministern talar om, och således också att bota den brist, som i detta hänseende kan ha förelegat. Det återstår mig endast att åter betyga min glädje över statsministerns beredvillighet att tillmötesgå förslaget om en utredning av hithörande förhållanden. Jag är övertygad om att en sådan utredning är djupt motiverad. Jag har också försökt att i någon mån antyda vissa av de problem, som i detta sammanhang förtjäna upptagas till behandling. Därutinnan vill jag gärna tillägga, att jämväl andra sidor av saken än dem jag hittills berört, kunna förtjäna beaktas. Jag tänker t. ex. på kontrollen över sekretesslagens tillämpning.

Som vi alla veta, har befogenheten att innehålla handlingar i stor utsträckning tillagts de olika myndigheterna. När så sker, kopplar man bort den kontroll, som utövas genom konstitutionsutskottet och genom riksdagen; man kopplar bort den parlamentariska kontrollen och sätter i stället för denna ett besvärsinstitut, som till äventyrs kan visa sig vara en god ersättning för denna kontroll, men som till äventyrs också kan visa sig vara någonting tämligen värdelöst. Jag tror att det skulle vara nyttigt, om den kommande utredningen i någon mån inriktade sitt arbete på uppgiften att åstadkomma en verksamare kontroll av sekretessväsendet sådant det praktiseras i enlighet med 1937 års lag. Och jag skulle inte vara ledsen, om man i detta sammanhang jämväl toge under omprövning den tanke, som jag tillåtit mig framkasta i min interpellation, nämligen att man upprättat gemensamma diariéer för hemliga ärenden och ärenden av offentlig natur.

Herr talman! Jag har alldeles för länge tagit kammarens tid i anspråk, men jag har nu kommit till slutet av mitt anförande. Ett enda ord har jag att tillägga och det är detta: låtom oss vara aktsamma om svensk tryckfrihet — jag känner icke något tryggare värn för vårt fria samhällsskick, och jag känner icke något starkare skydd emot maktens missbruk! Våra förfäder hava, allt sedan institutet första gången införlivades med svenskt rättsliv, noga vakat över tryckfrihetens helgd. Jag kan icke bättre avsluta detta anförande än genom att citera de troskyldiga ord, vilka i 1766 års ärevärdiga tryckfrihetsförordning gävo uttryck åt lagstiftarnas ängsliga omsorg om den nya frihetens framtida bestånd: »Och på thet Wåre trogne undersåtare framgent

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)
må om thenne utstakade Skrif- och Tryckfrihets oswikeliga bestånd äga all then fullkomliga trygghet som en oryggelig Grundlag medförer, finne Wi godt härmed förklara, thet ingen eho han vara må, wid Wår Konungsliga Onåde skal sig understå, någon then ringaste förtydning eller inskränkning af thetta Wårt Nådiga Förordnande tillstyrka, mindre at af egen myndighet til en sådan inskränkning i mer eller mindre måtto, försök giöra, samt at Wi icke ens Sjelfwe wele tillåta någon then minsta ändring, rubbning eller förklaring, som til Skrif- och Tryckfrihetens inskränkning leda kan.»

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Efter den högre flykt, som herr Petersson gav åt slutet av sitt anförande, kanske det kan vara skäl i att med detsamma komma ned till jorden igen. Det finns ingen anledning att ställa in denna fråga på det sätt som interpellanten gjort, som om det här gällde tryckfrihetens vara eller tryckfrihetens värde.

Jag kan försäkra interpellanten, att jag ömmar minst lika mycket för skyddandet av denna frihet som han, och det har icke från hans sida anförts någonting, som ger oss anledning i den svenska riksdagen att diskutera frågan från utgångspunkten att vår tryckfrihet är hotad. Jag tror att jag kan säga, att det dess bättre icke finns delade meningar i den svenska riksdagen om tryckfrihetens värde. Men jag har suttit här och varit litet fundersam över vart interpellanten egentligen vill komma.

Jag trodde till en början, att interpellanten närmast syftade till att man skulle undersöka, om 1937 års lag blivit riktigt tillämpad. Hans anförande var mera ett angrepp mot själva lagen än mot tillämpningen. Det förefaller mig som om man då haft att välja på två utvägar: antingen att 1937, när lagen antogs, framföra sina erinringar, eller att, år 1939, undersöka, om lagen har haft sådana verkningar att dessa giva skäl till erinringar, som icke kunde resas vid dess antagande. Och det är ur denna synpunkt som jag har velat tillmötesgå interpellanten med ett löfte om att göra en sådan undersökning rörande lagens tillämpning. Skulle det under denna undersökning visa sig, att lagen lett till förhållanden, som icke avsågos, får man överväga, huruvida detta kan undanröjas genom att man försöker finna en enhetlig praxis vid tillämpningen med lagen eller genom ändringar i lagen. Men om det är detta, man ville komma till, hade det bästa ju varit, att man, sedan vi vore överens om undersökningen, väntat med omdömen och diskussioner, tills undersökningen blivit verkställd.

Nu har emellertid interpellanten givit sig in på vissa uttalanden rörande lagen själv och rörande lagens tillämpning. Jag får därtill säga, att jag inte kan dela hans uppfattning om att lagens bestämmelser äro så ovillkorliga som han ville göra gällande. Det är ju ändå på det viset, att lagen i många stycken ifrågasätter ett omdöme om en handling, och detta omdöme kan naturligtvis leda till att man i det ena fallet finner, att handlingen inte bör offentliggöras, medan man i ett annat fall, där fråga är om handlingen skall offentliggöras eller ej, kommer till det resultatet att den utan skada kan offentliggöras. Det måste ju alltid bli på det sättet, om man inte i lagen preciserar, att den och den handlingen under alla förhållanden skall vara offentlig eller hemlig, utan i stället förklarar att man skall bedöma, om dess offentliggörande verkar så eller så. Då måste det ju ankomma på myndigheterna och på regeringen — i den mån regeringen har med saken att göra — att ha ett omdöme och tillämpa det.

Då är frågan om man tillämpar lagen i god anda, och jag skall kanske här för exemplifiering åter ta upp frågan om handlingarna rörande arbetsplikten. Interpellanten fann sig tydligen ha en mycket lätt uppgift i diskussionen, då

Ang. hemlighällandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

han kunde säga: Det som ansågs kunna offentliggöras i mars kunde väl utan våda ha offentliggjorts i september! Jag har sagt, att rörande tidpunkten för offentliggörandet kan man ha delade meningar. Men jag är inte alls säker på att inte tidpunkten för offentliggörandet kan spela en roll. Förhållandena voro dock icke bara i världen, utan även i vårt land, ganska annorlunda i september och i mars. Vi levde i september i skakande dagar, paniken gick omkring i Europa, och vårt folk var icke oberört. Det är inte alldeles säkert att man inte åstadkommer skada, om man just i ett sådant ögonblick slungar ut vissa utkast, som ännu icke blivit tillräckligt prövade, men som äro av den art att de i högsta grad kunna hjälpa till att öka den panik, som redan är på väg. Jag menar därför att man inte kan behandla saken så enkelt, som interpellanten här gör, och förklara att om man kunde göra en sak i mars, så kunde man också ha gjort det i september. Det är mycket möjligt att man kunde ha gjort det i detta fall. Vårt omdöme var emellertid ett annat. Dess bättre gick krisen över, och ingen kan nu säga, hur det faktiskt skulle ha verkat, om vi hade handlat annorlunda än vi gjorde. Men däremot kan det med skäl sägas, att vi iakttagit en motiverad varsamhet, och jag upprepar att vi icke gjort något intrång på allmänhetens rätt att i god tid bli informerad i detta fall.

Beträffande handlingarna om den personella försvarsberedskapen skall jag inte utförligare yttra mig. Det är enligt mitt förmenande ganska orimligt att begära, att ett arbetsmaterial under alla förhållanden skall vara offentligt. Vi ha ju litet var suttit i kommittéer, som uppdragit åt enskilda eller myndigheter att under viss förutsättning utarbeta förslag, men eftersom dessa skulle ingå i kommitténs allmänna övervägande, önskade man icke förslagets offentliggörande. Jag tror inte att någon skada åstadkommes om ärendena få beredas i den ordning, som nu sker i kommittéerna, innan de kastas ut i den offentliga diskussionen.

Inom regeringen måste man ju också förbereda ärenden. Det sker ofta genom samtal, där man muntligen får önskade uppgifter för att på dem grunda ett omdöme. Det kan också ske i promemorieform. Och det får man sannerligen räkna med att, lika litet som statsrådsberedningarna hållas öppna för offentligheten, lika litet kan varje upplysning, som ett statsråd inhämtar, genast ställas till allmänhetens förfogande.

Jag har inte behövt säga detta med hänsyn till vad som förekommit rörande förslagen till ökad personell försvarsberedskap, men jag har velat ge denna tankeställare i det allmänna resonemanget. Dessa förslags karaktär har, som jag redan förut sagt, tillräckligt motiverat att man icke publicerat dem efterhand utan velat ställa in dem i sitt sammanhang.

I fråga om det cirkulär, som socialstyrelsen utsänt, är jag en smula överraskad över det tvärsäkra omdömet från interpellantens sida. Det måste ju betyda, att han tagit del av det hemliga cirkuläret. Jag har gjort det, och jag vet, att det berör sådana förhållanden, som uppenbarligen avses i lagen, och att det följaktligen är i god överensstämmelse med lagen att cirkuläret är hemligt. Detta berör inte, som interpellanten trodde, enskilda flyktingars förhållanden. Vår behandling av flyktingsfrågor är för övrigt inte alldeles oberoende av bestämmelserna i andra länder och heller inte oberoende av överenskommelser, som kunna träffas mellan regeringen i vårt land och regeringarna i andra länder.

När jag inte har gått närmare in på de andra exemplen i interpellationen — jag vill förresten säga, att om herr Petersson behöver en utskrift av interpellationen, kan jag ställa ett exemplar här till förfogande — beror det därpå att interpellanten inte har preciserat vissa fall utan bara resonerat i allmänhet. Det antydes, att den nya lagen har lett till ökad sekretess i fråga om polis-

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)
rapporterna. Enligt de upplysningar, jag har inhämtat från vederbörande här i Stockholm, har efter lagens tillkomst hemligstämplandet icke ökat. Det göres vidare mycket buller och bång av att sociallånen hemligstämplats, men vi känna intet fall, där sådana lån ha hemligstämplats.

Det finns alltså, såvitt jag kan se, inte tillräckligt material för de omdömen, som i dessa stycken av interpellanten ha fällt. Och jag menar, att undersökningens uppgift skall vara dels att se efter vad som verkligen förekommit, vilket kan vara nödvändigt och nyttigt bland annat för att möta allt det sladder, som förekommer i detta avseende, och dels, sedan man konstaterat vad som har förekommit, i lugn och ro överväga, huru man på bästa sätt skulle kunna åstadkomma att sådant, som icke kan anses riktigt, röjes undan och att lagen i sin tillämpning blir det naturliga skydd ur vissa synpunkter, som riksdagen har avsett.

Jag slutar som jag började: det finns ingen anledning till en stor diskussion om våra folkliga friheter. När herr Petersson ger sig ut i kamp för dem, skall jag gärna gå vid hans sida.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att lägga några mer praktiska synpunkter på de exempel, som herr Petersson har anfört ifrån försvarsdepartementets område. Han har ju särskilt berört en framställning, som till försvarsdepartementet överlämnades den 20 februari och som innefattar vissa förslag till den personella beredskapens stärkande samt yttranden däröver. Dessa handlingar betecknar interpellanten såsom handlingar av »blandad» karaktär. Jag fick närmast den uppfattningen av hans anförande, att han menar att det finns tre slag av handlingar: handlingar som äro helt igenom offentliga, handlingar som äro helt igenom hemliga samt handlingar som äro både hemliga och offentliga. I själva verket är det inte så. Det finns bara två slag av handlingar, det ena är sådana, som inte innehålla något av hemlig natur, och det andra är sådana, som innehålla något, som är av natur att inte kunna offentliggöras och som enligt gällande bestämmelser kunna hemligstämplas. Det finns inga hemliga handlingar, som inte innehålla *något*, som mycket väl kan offentliggöras, och det är alldeles självklart att de handlingar, som interpellanten avsett, inte alls ha någon annan karaktär än vilka andra hemliga handlingar som helst.

Nu förefaller det som om herr Petersson menade, att i alla sådana fall, då en hemligstämplad handling innehåller något, som kan offentliggöras, bör myndigheten se till att det, som kan offentliggöras, också blir offentliggjort. Vad detta innebär ur praktisk synpunkt skall jag här belysa. Envar förstår, att när man inom en militär myndighet gör upp ett förslag, så måste, om det skall bli sammanhang och bevisning och motivering, en sak, som självfallet mycket väl kan offentliggöras, nära sluta sig till en annan sak, som inte kan offentliggöras. Då begär alltså interpellanten att när en handling, som är en enhet, är färdig, så skall myndigheten sätta sig ned och plocka ut och sammanställa och göra i ordning en ny handling, där allt det hemliga är uteslutet. Det innebär ju i alla fall att utan vidare åläggas myndigheten ett arbete, om vilket man väl kan säga att det icke i och för sig är självklart att det skall ske.

Nu förklarar interpellanten, att just i detta fall har det förekommit att någonting sådant har skett. Först har chefen för armén till försvarsstabschefen överlämnat ett förslag. Detta förslag, som är av hemlig natur, har försett med eget yttrande, som också är av hemlig natur, av denne överlämnats till försvarsdepartementet. Men därefter har chefen för armén låtit göra en utplockning av de delar av framställningen, som äro av hemlig natur, och resten har sedan

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

offentliggjorts i en ny framställning till Kungl. Maj:t. På det sättet ha vi inom försvarsdepartementet faktiskt fått två framställningar i samma sak från samma myndighet. Inte vet jag varför chefen för armén ansett sig böra göra någonting sådant denna gång. Jag har naturligtvis ingenting emot det, ty det går inte mina intressen för nära, men nog verkar det något underligt.

Och det måste vara så mycket mer underligt, som det i själva verket alltid varit och alltid måste bli på det sättet, att när dessa hemliga handlingar från militärt håll komma in till försvarsdepartementet, skall det där på grundval av dem förberedas propositioner, som i sinom tid avlätas till riksdagen och som just innehålla allt som ur de hemliga handlingarna kan anföras och som är av natur att kunna offentliggöras. Vad interpellanten åstundat blir sålunda och har alltid blivit uppfyllt därigenom att i propositionerna göres just det utgallringsarbete, varigenom man drar fram för offentligheten de saker, som icke äro av hemlig natur. Det måste ifrågasättas, om det kan vara rimligt att man skall göra detta utgallringsarbete varje gång i två omgångar — det får väl ändå vara någon måtta på anspråken. Jag tycker det skulle vara en smula hårt, om vi i försvarsdepartementet, för varje gång det kommer in en hemlig skrivelse, måste sätta oss ner och göra ett utdrag ur den för att få fram en eller annan sak, som skulle kunna tillställas pressen. Jag kan inte finna att det svenska folket far illa, ifall det får kännedom om förslaget angående övningstidens längd en månad förr eller senare. Jag har inte kunnat upptäcka, att det blivit någon oro i lägret därför att chefen för marinen inte ansett sig böra förfara på samma sätt som chefen för armén. Det tycks gå ändå.

Jag menar alltså, herr talman, att man bör se en smula praktiskt på dessa saker, då det inte sker någonting som leder till förfång.

I detta sammanhang vill jag också taga upp frågan om de hemliga diarierna. Saken är ju den att interpellanten i en annan egenskap hos chefen för försvarsdepartementet anhållit att få det hemliga diariet utlämnat till sig för granskning. Jag har för min del bestämt mig för att avslå denna framställning. Men innan jag bestämde mig för detta, gjorde jag verkligen ett allvarligt övervägande, om det skulle vara möjligt att göra detta diarium sådant att det mycket väl kunde offentliggöras. Det visade sig emellertid att om man skulle göra detta, så förlorade det sin egentliga uppgift. Ty uppgiften med diariet är ju, vilket ändå inte kan bestridas, i första hand att vara ett arbetsredskap inom försvarsdepartementet. Enligt gällande instruktion är registratören skyldig att till departementets tjänstemän och till myndigheter ge upplysning om alla ärenden. För att kunna göra detta måste han i diarierna ha en sådan beskrivning av ärendet, att han hastigt kan se vad det innebär. Beträffande hemliga ärenden blir alltså diariet ett koncentrerat utdrag ur de hemliga handlingarna, och på det sättet blir det också i sig självt en hemlig handling.

Jag har gått igenom åtskilliga exempel de senaste dagarna för att se efter hur man skulle kunna formulera sådana beskrivningar i diarierna över de hemliga handlingarna, att de skulle bli oskyldiga och kunna göras till föremål för offentliggörande, men samtidigt tjäna uppgiften att vara till ledning vid departementets arbete. Men det går inte. Jag anser därför, att eftersom dessa diarier icke kunna betraktas annat än som utdrag ur hemliga handlingar, så böra de enligt gällande bestämmelser också vara hemligstämplade, och det måste såvitt jag förstår åtminstone för försvarsdepartementets del förbli på det sättet.

Emellertid skulle jag vilja sluta med att förklara, att det väl ändå inte på något vis kan påstås, att t. ex. inom det militära området lusten att hemligstämpla har vuxit, och att vad herr Petersson här talar om skulle vara nyheter, som på sistone ha uppkommit. Min erfarenhet säger mig, att det alldeles

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)
 tvärtom är så att man nu för tiden är långt mindre benägen att hemligstämpla på det militära området än vad man tidigare varit. Det är faktiskt många saker, som man nu anse sig gärna kunna släppa ut, som man förut inte ansåg sig böra lämna till offentligheten. Jag förmenar därför att den praxis, som följes beträffande de av herr Petersson påtalade handlingarna och beträffande det hemliga diariet i försvarsdepartementet, icke är sådan att den på något sätt är till skada för tryckfriheten och för möjligheten att få de upplysningar, som det överhuvud taget går att lämna ut till allmänheten.

Herr **Petersson, Knut**, erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr statsministerns uttalande angående det hemliga cirkuläret från socialstyrelsen. I anledning av detta uttalande vill jag gärna lämna upplysningen, att jag i likhet med herr statsministern varit i tillfälle att ta del av cirkuläret, genom älskvärt tillmötesgående från verkets chef. När jag begärde att utfå handlingen i och för offentliggörande nekades emellertid detta.

Mitt omdöme har alltså varit baserat på kännedom om cirkulärets innehåll. Jag skulle därutöver kunna ha en del att andraga, icke minst med anledning av det senaste intressanta anförandet, men jag vill tills vidare avstå i förhoppning att senare kunna återkomma något utförligare än vad som nu är möjligt.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Det finns så många andra talare i kammaren på samma gång, så jag kan ju inte yttra mig — när förnämitederna ha slutat, då är för oss meniga ingen yttrandefrihet vidare tillåten!

Herr talman! Jag har med en känsla av ett uppvaknande åhört interpellantens anförande. Vi, som bo på landet, få våra föredragningslistor först sedan kammarens plenum är förbi. Jag visste därför inte att denna sak skulle komma före, jag har inte heller ännu läst interpellationen, och jag har tyvärr inte hört statsministerns anförande, men däremot större delen av interpellantens anförande.

När jag hörde interpellanten, flögo mina tankar tillbaka till en förgången tid — till det av mig så älskade sekelskiftet. — Nu skall herr Petersson höra på mig, ty det är något viktigt jag just nu har att säga, mycket viktigare än samtalet med statsministern för ögonblicket! Jag skall nämligen ge herr Petersson en eloge, och på den kan han väl åtminstone lyssna.

Det var alltså ett uppvaknande ifrån det av mig så älskade sekelskiftet, då hela vänstern förde fram kravet på och kämpade för den hemliga diplomatiens avskaffande. — Nu ser jag att herr Sandler har gått, ty han vill inte höra på det här!

Men det var också en annan vision, som dök upp inom mig, nämligen den gång, då vår vän herr Petersson i Påboda i ett av sina första framträdanden i andra kammaren efter sitt inval höll ett tal inför oss, så att vi blevo andlösa inför denna uppenbarelse, om grundlagarnas helgd och skydd för svenska folkets representations rättigheter. Det var en gudstjänst. Och något av detta kom tillbaka nu i sonens gestalt.

Ja, nu får herr Petersson gå, ty nu tänker jag övergå till själva sakfrågan!

Herr talman! Ingen sak är så viktig för friheten som det fria ordet och det öppna talet, både från regeringarna och i riksdagen. Parlamentens undergång är till stor del beroende på regeringarnas sekretess i följd av deras tilltagande maktutövning och minskat inflytande för parlamenten, som dock äro demokratiens grundval och om vilka det sades förr i Skandinavien: I denna sal skall ligga all makt! Nu är det mera boskapsskötsel, som här äger rum.

Jag har, herr talman, varit med i riksdagen sedan år 1897 och jag har kon-

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

fronterats med de s. k. hemligstämplade handlingarna mer än någon annan i denna kamnare. Statsministern har inte sådan erfarenhet som jag i detta fall, och jag kan försäkra att denna hemligstämpling är en ruttenhet i administrationen. Där sätter vilken som helst tjänsteman en röd stämpel på en handling och undandrar därigenom envar varje kännedom om de enklaste, klaraste och mest befogade saker, som böra ligga öppna för allmänheten. Jag skall ta ett exempel, eftersom sådana efterlystes av statsministern. Jag vill ju förutskicka, att statsministern inte rör för detta och inte något ont gjort. Det ligger inte under hans befogenhet. Det är de stora ämbetsmannakårerna, som det gäller, och statsråden stå väl tämligen oskyldiga — utom herr Sandler i Ålandsfrågan, ty han har med alldeles för mycket sekretess omgärdat denna enkla, uppenbara och självskrivna sak. Ålandsfrågan är ett av de exempel, som efterlystes av statsministern.

Ett annat exempel är följande, som ni gärna kan lyssna på, ty det är ett ganska intressant fall i vad det rör hemliga stämpelbeläggningar. En av mina många, många konfronteringar med hemligstämpelbeläggningarna ägde rum en gång då jag satt i mitt ämbetsrum och vaktmästaren kom in och sade, att en man och en kvinna ville tala med mig. De kommo in, satte sig i min soffa och började under gråt berätta, att de fått tillsägelse av polisen att inom åtta dagar med sin familj lämna Sverige. De voro sedan många år bosatta här och hade barn som ginga i skolan och som talade svenska, liksom de själva. Mannen var anställd såsom chef för ett litet svenskt aktiebolag, som bedrev import för borstfabrikernas räkning. Felet med mannen var att han var jude — justitiedepartementet har *in toto* alla baltiska judar satta på den svarta listan såsom de som minst böra uppmuntras att komma in i landet.

Jag tog hand om målet och gick följaktligen genast till utrikesministeriet för att få se den polisrapport, på vilken denna utvisning med en frist på åtta dagar var grundad. Den var hemligstämplad. Mannen var ju dock part i målet, och enligt gammal svensk rättsordning och enligt min domareplikt får ingen dömas ohörd. Men det skulle just ske i detta fall, och det är en av de stora skuggsidorna över hemligstämplingen. När jag nu inte fick se handlingen i utrikesdepartementet, gick jag till justitiedepartementet, emedan mannen samtidigt sökt svenskt medborgarskap. Där voro handlingarna icke hemligstämplade, och jag fick dem i mina händer — och se, där låg av en slump även den hemligstämplade handlingen från utrikesdepartementet! Jag var fullkomligt hänsynslös emot det ämbetsmannanit, som hade satt på denna stämpel. Jag gick igenom hela polisrapporten, och jag satte mig in i frågan grundligt, och jag tror, att jag rev sönder varenda punkt i polisrapporten, som skulle vara hemlig. Så genomusel var den på alla sätt. Jag bad några statsråd, att jag skulle få tala med dem, och det kom fyra, och Undén, som sitter här, var en bland dem. Jag fick hålla ett tre kvarts timmas föredrag, och när detta var slut, avgick ögonblicklig order till utrikesdepartementet att inhibera detta beslut, att de inom åtta dagar skulle vara borta ur landet. Hade jag nu inte fått tag i den hemliga handlingen, hade de fått lämna landet. De äro här ännu, och äldsta dottern har svensk medborgarrätt. Hade jag inte fått tala med Undén, som i sådana här saker är så human och tillkallade de andra statsråden, hade det kanske inte gällt i alla fall. För övrigt hade jag inte kunnat hålla något föredrag för statsråden, om jag inte hade haft denna hemliga handling. Det är bara ett exempel, och bakom dessa stämplingar döljer sig ett oändligt och obehörigt hemlighållande.

Jag har förut nämnt som exempel Ålandsfrågan och detta var mitt andra exempel. Ett tredje exempel är lagen från år 1937 om vilka handlingar, som äro undantagna från den s. k. handlingarnas offentlighet. Jag hade några år förut väckt en motion, som vann riksdagens bifall, att även kommunala hand-

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

lingar skulle förklaras vara offentliga. Då passade emellertid en mängd myndigheter eller åtminstone åtskilliga myndigheter på att framhålla, och det var ju klart, att även när det gäller kommunala frågor, måste det göras vissa undantagsbestämmelser för sådana saker, som måste hållas hemliga, som t. ex. inköp av fastigheter i städerna för stadsplan, för att det inte skulle komma några rovriddare emellan och söka upp dem för att låta staden få betala ett ännu större expropriationspris o. s. v. Så kommo också statsmyndigheter och begärde ökat skydd, som inte fanns förut och inte behövdes förut, för handlingar, som lågo under statsmyndigheters befogenhet. Bland dem var naturligtvis också medicinalstyrelsen, representerad av sin psykiatriska avdelning, och den hade fått in något, som inte fanns förut, nämligen att när det gällde en sinnessjuk eller en straffriförklarad, fick man inte taga kännedom om den anammes, på vilken hans olyckstillstånd grundade sig, om det kunde antas skada honom, i fall han fick reda på det. Det var ju ett undantagsfall, men här har man gjort det till en generell regel, att sådana papper får vederbörligen inte se på och inte någon annan heller. Det är det tredje exemplet.

Jag skall inte gå in på flera exempel. Nu är det ju givet, att under sekelskiftet voro de liberala och socialdemokratiska idéerna, som voro ett på den saken, inställda på ett annat sätt. Nu har världen blivit så tillkrånglad och man har funnit genom att maskinerna ha gjort, att allting kräver en sådan maktutövning på en eller två händer, att man får förlåta den nyare tiden, att den inte kan tillägna sig fullt ut de grundsatser, som vi hade på sekelskiftet. Men vi måste i alla fall, som herr Petersson i Göteborg och hans far Petersson i Påboda framhållit här i riksdagen, vara på vår vakt och utgallra alla sådana bestämmelser, som nu finnas i lagarna och som missbrukas och äro obehövliga. Därför behöves också hela grundlagen en ny revision. Det är min stora erfarenhet. Statsministern har tyvärr inte denna erfarenhet. Han har nämligen haft så mycket annat att bestyra med, och därför har han inte kunnat följa med sådana här detaljer. Jag däremot har varit med sedan år 1897, och jag har fått uppleva dem, slåss med dem och slitit under dem — ofta med framgång och lika ofta utan framgång.

Jag har själv motionerat ett par gånger och interPELLERAT också ett par gånger om den diplomatiska sekretessen, och det föreligger nu också en motion från min sida till utrikesutskottet om att få någon lättnad i grundlagarna i det avseendet. Även Undén har avgivit en motion i denna fråga och vill således i någon mån bidra till att åstadkomma en sådan förändring i grundlagarna. När Undén varit med härom, kan man i alla fall hoppas, att det kan bli något plus av min motion. Och då får man kanske se, att bara man börjar på något håll, där det finns makt, såsom Undén har, kan det uträttas någonting.

Ja, herr talman, det här är som sagt icke blott en upplevelse för mig från forna tider utan också en förhoppning för mig för framtiden att kunna hindra denna frihets undergång under dessa olika sekretessa uppträdanden från ämbetsmän och regering. När det gäller tidningsredaktörer, herr talman, är jag inte enig med interpellanten om att man skall slå vakt om tryckfriheten under alla förhållanden. Jag skrev en gång, och det togs upp i tryckfrihetsbetänkandet, att tryckfrihet här i landet har egentligen endast tidningsredaktörer och bokförläggare, och denna regeringskommitté instämde delvis, att en redaktör och alla hans underlydande kunna få sitta och i strid med grundlagens föreskrifter sprida illvilliga och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande. Det generar dem inte. Vilka osanningar och vilka kriminella beskyllningar kasta de inte ur sig, i obetänksamhet naturligtvis, utan att det finns någon möjlighet att dämpa ett sådant tilltag inför deras stora läsekreter.

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

Där blir ju en enskild stackars människa fullständigt prisgiven, och jag har flera gånger försökt få lagar emot detta för att göra denna bestämmelse i tryckfrihetsförordningen på något sätt effektiv. Det tillät jag mig också göra i samband med min motion om kommunala handlingars offentlighet, men det har aldrig lyckats. Det kommer emellertid att lyckas därför att det svenska folkets stora massa inte kan tillåta att vilken redaktör som helst kan få vräka ur sig vad som helst till en stor läsekrets.

Herr Herlitz: Herr talman! Ehuru jag sedan gammalt är speciellt intresserad av det ämne, som här är under debatt, är jag inte i tillfälle att deltaga i någon diskussion angående frågan om hur den gällande lagen har blivit tillämpad. Jag äger ingen närmare kännedom om de fall, som interpellanten har åberopat, allrahelst som jag icke varit i tillfälle att se denna interpellation i tryck, och ännu mindre kan jag, som icke är tidningsman, ha något allmänt omdöme om hur förhållandena gestalta sig på det här området. Jag kan kanske dock i detta sammanhang få säga, att jag i de allra flesta punkter kan ansluta mig till det bedömande av de föreliggande frågorna, som kom fram i interpellantens anförande.

Jag har emellertid inte begärt ordet för detta utan för att helt kort få göra en allmän reflexion rörande denna lags tillämpning. Den reflexionen skulle gå ut på ett understrykande av nödvändigheten av att lagen blir verkligt strikt tillämpad. Det kan tyckas vara en självklarhet, som jag därmed uttalar, men det är det dock inte. Jag vill erinra därom, att innan vi fingo 1937 års lag, var förhållandet det, att vi rörde oss med en lagstiftning, som var till den grad orimlig, att den medgav offentlighet för handlingar, som uppenbarligen borde hemlighållas; man kunde då inte misstycka, om rättrådiga och samvetsgranna ämbetsmän stundom handlade i strid mot lagen. Det var så uppenbara missförhållanden, så länge den gamla lagen kvarstod oreviderad, att man inte kunde säga något om sådant som t. ex. att i det ena eller det andra ämbetsverket växte upp något, som kallades för generaldirektörens arkiv, och som bestod av sådana handlingar, som man ville hålla hemliga. Nu ha vi fått den nya lagen, en lag, som har blivit allmänt karakteriserad så, att den har inneburit en utvidgning av sekretessen, men som — det är jag för min del angelägen att mycket starkt understryka — tillika har den betydelsen, att den vill starkt begränsa sekretessen. Tanken bakom denna lag är den, att det nu skall skapas sådana gränser för hemlighållandet, att det icke finnes några som helst rimliga skäl för att man ser genom fingrarna med lagens föreskrifter.

Två yttranden från statsrådsbanken berättiga mig att särskilt stryka under detta förhållande. Hans excellens statsministern gjorde ett uttalande om nödvändigheten av att på åtskilliga punkter handla efter vad som kunde vara — efter ett jämförelsevis fritt omdöme — klokt och lämpligt i det särskilda fallet. Jag vill inte uttala mig om riktigheten av denna sats på den särskilda punkt, som han diskuterade, men jag vill understryka, att en genomgående grundtanke i den nya lagen varit att försöka skriva lagreglerna så, att detta skönsmässiga omdöme så mycket som möjligt elimineras.

Det andra uttalandet, som jag syftar på, är det, som fälldes av försvarsministern, då han talade om att det var omöjligt eller i varje fall förenat med stora svårigheter att behandla handlingar såsom delvis hemliga, delvis offentliga. Det är kanske inte alldeles opåkallat efter detta anförande att erinra därom, att lagstiftningen har lagt särskild vikt på att just reglera detta förhållande. Lagstiftningen har tagit sikte på sådana här delvis hemliga handlingar och ordnat det så att man icke skall behöva böja sig för en myndighets uttalande, att det i en sådan handling finns något som är hemligt. I

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)
 sådant fall skall man nämligen ha rättighet att fordra handlingen delvis tillhandahållen.

Herr talman! Det var endast denna reflexion, som jag tyckte borde bli framförd i denna diskussion. Jag ville få erinra om att den nya lagen, ehuru skenbart gående i sekretessens tecken, tillika har den i förarbetena mycket tydligt uttryckta meningen, att hitintill skall det få gå, men inte vidare.

Herr **Undén**: Jag tror, att alla de, som hade någon befattning med det förberedande arbetet med den omläggning av tryckfrihetsförordningen, som resulterade i 1937 års lag, voro på det klara med att det var en mycket vittgående omläggning, vars konsekvenser man inte kunde helt överblicka. Det förhöll sig också, som den siste ärade talaren underströk, så att de tidigare reglerna på området voro synnerligen otillfredsställande. De olika sekreta handlingarna voro uppräknade i själva grundlagen, men då och då dök upp en ny kategori av handlingar, som rimligen borde vara sekreta. Det tog emellertid lång tid att ändra grundlagen, och innan så hade skett, voro ofta tjänstemännen tvingade att på ett eller annat sätt söka kringgå de stränga bestämmelserna om offentlighet.

Man ville med den nya lagstiftningen få ett system, som var mera anpassat efter moderna förhållanden och som alltså medgav utan alltför stor omgång att göra tillägg till lagstiftningen om sekreta handlingar och således ändra lagen, när erfarenheten visade att den var mindre tillfredsställande. För min del hälsar jag med tillfredsställelse statsministerns uttalande, att det skall ske en utredning angående lagens tillämpning. Jag tror, att det i och för sig endast är till gagn och av värde att undersöka om den tillämpning, som denna lag har medfört, varit tillfredsställande eller icke eller om det skall behöva göras några ändringar i lagen.

Emellertid skulle jag vilja understryka ett par synpunkter särskilt. Det infördes genom den nya lagen ett besvär förfarande, som tidigare icke fanns. Om det tidigare var så, att en ämbetsman hade vägrat utlämna en hemlig handling, fanns det intet annat rättsmedel än att den enskilde person, som önskade få del av handlingen, anmälde saken till justitieombudsmannen, som hade att åtala ämbetsmannen för ämbetsfel, ifall han fann det vara oberättigat att vägra handlingens utlämnande. Detta åtal kunde fullföljas upp till högsta domstolen. Det var ju en stor procedur med mycken omgång och kanske inte alltid så angenämt att framkalla ett dylikt åtal. Nu skapades ett särskilt besvär förfarande. Så snart det inte gäller departementschefer utan andra myndigheter, kan överklagande av beslutet ske, och det kan fullföljas till regeringsrätten. Jag tror för min del, att det endast är nyttigt och till gagn för ett riktigt bedömande av lagens bestämmelser och konsekvenserna av de nya reglerna, att man får prejudikat från regeringsrätten i sådana fall, då det är tvivelaktigt om vederbörande ämbetsmän ha var och en på sitt håll riktigt tillämpat lagen. Om interpellanten anser, att ett ämbetsverk har undanhållit honom en handling med orätt och i strid mot lagens bestämmelser, är det ganska enkelt att fullfölja saken genom att överklaga myndighetens beslut hos regeringsrätten och där få ett uttalande om, huruvida lagen är riktigt tillämpad eller icke. Detta förfarande borde särskilt kunna med fördel anlitas, om man har den ståndpunkt, som interpellanten hade, att här föreligger det inte några omdömesfrågor om vad som är hemligt eller icke: antingen bör handlingen vara hemlig eller offentlig, och det finns inga gränsfall, som medge en omdömesprövning. Då är det så mycket lättare att få ett klart uttalande från regeringsrätten.

Den andra frågan, som jag skulle vilja säga några ord om, hänför sig till det särskilda exemplet om det utkast, som inom kommissionen för ekonomisk

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)
försvarsberedskap utarbetats rörande lag om arbetsplikt. Enligt den redogörelse, som statsministern gav, skulle detta förberedande utkast, såvitt jag rätt uppfattade saken, inte ha slutbehandlats inom kommissionen. När läget blev sådant, att regeringen kände sig tvungen att hastigt undersöka vad som skulle behöva åtgöras, begärde regeringen in de förberedande utkast, som inom kommissionen hade uppgjorts av kommissionens kansli, men till vilka kommissionen icke ännu hade tagit ståndpunkt. Om läget är sådant, och jag fattade statsministerns redogörelse så att det förhöll sig på det sättet, då bör, såvitt jag kan se, handlingen icke höra till dem, som äro offentliga. Det står ju i andra paragrafen 1 momentet av tryckfrihetsförordningen enligt dess nya lydelse, att handlingar äro offentliga, »såvitt de hänföra sig till mål eller ärenden som av myndigheten slutbehandlats». Följaktligen om interpellanten eller någon annan hade gått upp till kommissionen för ekonomisk försvarsberedskap och sökt få ut dessa preliminära utkast, hade det kunnat vägras med stöd av denna bestämmelse i tryckfrihetsförordningen, att handlingarna icke hänförde sig till något ärende, som var inom kommissionens slutbehandlat.

Om det nu förhåller sig så att regeringen eller någon dess medlem på särskild anledning begär att få in sådana där förberedande utkast för att orientera sig i en fråga, innan myndigheterna ha slutbehandlat ärendet, kan ett sådant utkast icke rimligen betecknas som en till departementet inkommen handling. Den har icke någon annan karaktär än den hade förut. Det kan inte göras gällande, att en departementschef eller en regering icke skulle kunna få del av dylika förberedande handlingar, som finnas upprättade inom ämbetsverk eller som finnas inom kommittéer eller på annat håll och som där icke ha nått det stadium, att de kunna hänföras till slutbehandlade ärenden. Det vore orimligt att ifrågasätta regeringen rätten att få del av det förberedande materialet, och det vore lika orimligt, om dessa förberedande handlingar plötsligen skulle ändra karaktär och anses böra hänföras till slutbehandlade ärenden eller anses vara till regeringen inkomna handlingar därför att de på det viset ha inforrats.

Jag har ofta haft anledning att överväga denna fråga, därför att det har ibland inom konstitutionsutskottet ifrågasatts, huruvida icke inom departementen upprättade promemorior till departementschefens och regeringens bruk skulle vara offentliga. Jag har för min del alltid funnit den ståndpunkten vara ohållbar att icke regeringen skulle hava möjlighet att uppdraga åt en enskild tjänsteman att göra en förberedande utredning och tillhandahålla den utan att den därför blir offentlig, men det förhåller sig enligt min mening icke på annat sätt, om ett dylikt förberedande utkast har gjorts inom ett verk, men ännu icke nått det stadium, att det av verket avlämnats.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Det var några punkter i statsministerns anförande, som väckte min lust till motsägelse. En av dessa gällde uttalandet, att ingenting har förekommit, som ger anledning att nu tala om svensk tryckfrihet och därmed sammanhängande problem. Statsministern menade alltså, att jag hade varit ute i ogjort väder med denna interpellation. Det var ett hårt ord. Jag vill som gemmäle säga, att det beror nu på vad man menar med tryckfrihet och vad man menar med pressfrihet.

För min del anser jag, att denna frihet inbegriper såsom en mycket viktig del fri tillgång till det material, som är behöfligt för att klart och riktigt kunna bedöma styrelsearbetets fortgång. Denna tillgång till nödiga upplysningar om förvaltningsarbetet anser jag vara en ofrånkomlig förutsättning för att vi här i landet skola kunna tala om någon tryckfrihet. Och nog är det väl ändock detta, som det nu är tal om, när vi ha sekretesslagen och dess tillämpning på tapeten. För övrigt, om statsministern verkligen menade, att jag

Ang. hemlighällandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

inte hade förebragt några skäl för kritiken, huru kommer det sig då, att herr statsministern finner en utredning i saken påkallad?

Det är riktigt, som det yttrades, att min kritik delvis, men dock endast delvis, riktade sig mot 1937 års lag. I hela första delen av mitt anförande riktade jag mig mot tillämpningen av denna lag. Detsamma var förhållandet med min interpellation, som nästan uteslutande sysslade med tillämpningar. Jag har verkligen bemödat mig om att ange praktiska exempel på hur denna lag fungerar för att få en fast utgångspunkt för en debatt om förhållandena. Om jag har brustit i preciseringen, är jag den förste att beklaga detta. Men min avsikt har verkligen varit att precisera. Och jag hemställer att kamraren måtte anstå med omdömet i det stycket, tills interpellationen är tillgänglig.

Statsministern talade sedan om orimligheten av att myndigheternas arbetsmaterial skulle bli offentligt tillgängligt. Denna sak har vidare utvecklats av herr Undén. Såvitt jag förstår herr Undén rätt, ville han göra gällande, att det skulle vara orimligt att ifrågasätta regeringens rätt att taga del av preliminärt utredningsmaterial och dylikt, som inkommer från de olika myndigheterna. Jag fattade inte riktigt, om talaren då hade i tankarna något av de fall, som jag har bragt på tal. Det skulle väl i så fall vara förslaget till lag om arbetsplikt. Till detta skulle jag vilja säga, att jag fullkomligt delar både den mening, som har uttalats av statsministern, och den, som har uttalats av herr Undén. Det är bara det, att jag varken i interpellationen eller nu i dag, haft några sådana dokument i tankarna. Jag har hela tiden talat om ärenden och handlingar i *lagens mening* — alltså sådana, som blivit slutbehandlade hos vederbörande myndigheter och därmed fått karaktären av allmänna handlingar. Jag tror inte man kan påstå, att något av de av mig anförda exemplen inbegriper något preliminärt material av det slag, som statsministern och herr Undén haft i tankarna. Skulle så göras gällande beträffande exempelvis förslaget från kommissionen för ekonomisk försvarsberedskap till lag om arbetsplikt, vill jag påpeka, att detta dock inte var mer preliminärt än att det sedermera remitterades till myndigheterna för yttrande. Då om inte förr måste det ju ha antagit karaktär av en handling i lagens mening. Den omständigheten, att ärendet hemligstämplats, innebär väl f. ö., att regeringen själv uppfattade saken på det sättet.

Ytterligare skulle jag vilja säga ett ord med anledning av vad herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet utvecklade om handlingar, som voro delvis av hemlig och delvis av offentlig natur. Jag hade dock intrycket, att statsrådet på något sätt missuppfattat vad jag åsyftade. Herr statsrådet utvecklade enligt min mening på ett mycket övertygande sätt det obekväma i att man, sedan ett ärende av denna natur hade blivit färdigställt, skulle ta sig för att gallra ut de icke hemliga delarna av detta och ställa i ordning en ny handling som skulle bli tillgänglig för offentligheten. Det är ju självfallet, att ett sådant förfarande föranleder en hel del dubbelarbete inom förvaltningen. Det var inte heller ett sådant förfarande, som jag syftade på. Jag hade i tankarna det alternativet, att myndigheterna vid handläggning av ärenden, som till äventyrs kunna tänkas resultera i en handling av blandad karaktär, redan från början skola ta hänsyn till denna omständighet och så förbereda ärendets handläggning, att man får till stånd en rationell klyvning av materialet. Mina önskemål sträcka sig alltså ända bort till det första stadiet av ärendenas handläggning. Jag tror nog, att man med en smula god vilja kan komma rätt långt på den vägen.

Härutöver skall jag be att få begagna tillfället att instämma i vad herr Herlitz nyss anförde om önskvärldheten av att 1937 års lag verkligen blir strikt

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)
tillämpad. Grundregeln i vår rätt är ju den, att allmänna handlingar skola vara offentliga. Vill man göra några undantag från den regeln, skall detta ske genom en av Konung och riksdag samfällt stiftad lag, vilken noga anger de fall, då handlingarna få innehållas. Utgår man ifrån detta vid tillämpningen och tolkningen av 1937 års lag framstår klart nödvändigheten av en restriktiv tolkning. Denna lag får överhuvud taget inte tolkas på något annat sätt än i en strängt restriktiv anda. Går man den andra vägen och börjar töja på paragraferna, ha vi kommit in i en situation, som säkerligen inte var förutsedd av riksdagen, när denna lag antogs.

Till slut också ett par ord om den av herr Undén berörda besvärsrätten. Såvitt jag förstod, hänvisade herr Undén mig till att begagna denna rätt, och detta i all synnerhet — som han uttryckte sig — som jag inte ville medge någon omdömesprövning av frågor, som uppställde sig i samband med sekretesslagens tillämpning. Jag har naturligtvis aldrig haft någon tanke på att bestrida det berättigade i en sådan omdömesprövning. Det är alldeles givet, att frågan, huruvida en handling är av offentlig eller hemlig natur alltid måste bli föremål för prövning — därvidlag hoppas jag verkligen, att myndigheterna i mycket hög grad skola taga sitt goda omdöme och sunda förnuft i anspråk. Vad jag gjort gällande är, att det inte kan bli tal om en *lämplighetsfråga*, och det är en helt annan sak. Det är inte fråga om lämpligheten av att offentliggöra ett ärende då och då, utan om att avgöra, huruvida ett hemlighållande är befogat i enlighet med sekretesslagen. Detta är en lagtolknings- och inte en lämplighetsfråga.

Nu kom jag emellertid bort från mitt egentliga ämne, som ju gällde besvärsrätten. Jag är inte alls främmande för tanken att bringa något av de fall, som här vidrörts, under regeringsrättens prövning. Det förefaller mig tvärtom finnas vissa skäl för att gå den vägen. Men jag vill samtidigt påpeka, att den utvägen dock inte står öppen, om det är en departementschef, som har förordnat om handlingens innehållande. Det fall, som nyss berördes av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående de hemliga *diarierna*, kan alltså inte i det skick, som det nu föreligger, föras vidare till regeringsrätten — men det är nu en bisak. Det viktigaste är, vad denna besvärsrätt egentligen kan vara värd. Den har ju tagits i anspråk i ytterst ringa utsträckning. Jag vet inte, om något fall bringats under regeringsrättens prövning utöver det bekanta, då ansökningarna till en borgmästarbefattning innehållits. Det ser emellertid ut, som om utvecklingen tenderade därhän, att frågan om lagens tillämpning i stor utsträckning kommer att koncentreras till ärenden av stor politisk räckvidd och av utpräglat politisk karaktär. När det till exempel gäller att avgöra huruvida försvarsstabens utredning rörande övningstiden skall vara offentlig handling eller inte, blir ju detta i stor utsträckning en politisk fråga. Jag undrar, om det kan vara lämpligt att ta våra domstolar i anspråk för avgörande av dylika politiska stridsfrågor. Jag är inte säker på att besvärssystemet, sådan den nu är fastställd, innebär den mest rationella lösningen av hithörande problem. Däremot kan naturligtvis besvärsrätten i dess nuvarande skick mycket väl tagas i anspråk för att lösa sådana tvistefrågor som till exempel den angående socialstyrelsens cirkulär. Det vill jag gärna medge.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av att interpellanten genom de bröstitoner, som han använde i sitt första anförande, framkallade ett intryck av att han syftade längre, än vad hans sista anförande närmast vittnade om.

I sitt första anförande började interpellanten med att uttrycka en viss ängs-

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

lan för att tryckfriheten överhuvud taget skulle vara hotad här i landet. Det är klart, att det finns många människor, som känna en sådan ängslan, men jag skulle tro, att den inte bottnar i de erfarenheter, som den svenska pressen haft av den nu fungerande regeringen och den regim, som vi ha här i landet, utan snarare i den utveckling ute i världen, som kan tänkas komma att rubba denna regim — en utveckling som för övrigt ofta understödjes av tidningar, som klaga över att deras rätt till yttrande blir kränkt genom den sekretess, som de påstå utövas.

Det är givet, att frågan om rätten att utbekomma offentliga handlingar har ett visst sammanhang med diskussionsfriheten överhuvud taget i samhället, alltså med vad vi kalla för det fria ordet, därför att, som interpellanten vid något tillfälle framhållit, förutsättningen för att man skall kunna yttra sig på ett korrekt sätt i de offentliga tingen sammanhänger med att man har det material, som erfordras för detta. Men jag tyckte ändå, att interpellanten tryckte litet väl starkt på att den här berörda frågan om offentliga handlingars tillgänglighet var själva kärnan i tryckfriheten. Det, som är det väsentliga, och det, som pressen alltid kommer att kunna samla sig om, är väl ändå rätten till fri diskussion i samhället, och därmed menar jag då inte endast rätten att själv diskutera utan också rätten att få svar av de myndigheter, som man eventuellt utsätter för kritik.

Även vi pressmän måste dock erkänna, att när vi kämpa med myndigheterna om att få ta del av deras papper och hemligheter, är det inte alltid i det fria ordets intresse, som vi föra den kampen. Jag vågar till och med på pressens vägnar säga, att det inte är alltid, som vi ha rätt. Jag vill dock därmed inte alls gå i borgen för myndigheternas renhårighet. Det kommer alltid att finnas ett ginungagap mellan tidningarnas krav på att få ta del av papperen och myndigheternas obenägenhet att ställa dessa papper till förfogande. Jag har inte alls någon anledning att uppträda på regeringens vägnar i denna debatt. Det finns hos varje regim en tendens att vara sig själv nog. Även våra nuvarande statsråd äro väl inte mer än människor. Men jag tycker ändå, att interpellanten tog väl starka ord i munnen, när han i detta sammanhang frammanade indragningens spöke. Det är klart, att det alltid kan finnas motsättningar mellan en regerings, vilken som helst, och pressens syn på hur ett visst ämne skall behandlas, men vi måste komma ihåg, att regeringen ju till förmån för sin sak alltid kan åberopa, att den har rikets säkerhet för ögonen. Det kan kanske vara nödvändigt ibland att påkalla disciplin även från pressens sida liksom från enskilda ledamöters sida här i riksdagen för att kunna rädda den frihet överhuvud taget, av vilken tryckfriheten endast är en del. Men jag vågar säga, att jag aldrig hos den nuvarande regeringen kunnat finna någon obenägenhet att ta en diskussion vare sig i den ena eller andra frågan eller att utsätta sig för kritik. Tvärtom tror jag, att det väl aldrig här i landet funnits en uppsättning av statsråd, som varit så villiga att diskutera, när så varit påkallat, eller redo att utsätta sig för kritik.

Herr Peterssons detaljpåpekanden kunna vara aldrig så befogade — och jag kan instämma i åtskilligt av vad han sagt — men jag tycker därför inte, att det kan vara befogat att till dessa påpekanden anknyta den predikan med brösttoner, varmed han, såsom jag nyss nämnde, inledde denna debatt. Han sade: »Låt oss vara aktsamma om svensk tryckfrihet!» Jag instämmer till fullo i detta hans yrkande. Tryckfriheten är utan tvivel en grundpelare i vår författning, men jag tror inte, att det med hänsyn till de intressen, som interpellanten påstår att han här förfäktat, kan vara nyttigt att man framkallar ett intryck av att rätten till fri diskussion här i landet skulle på något sätt vara hotad ifrån den nuvarande regimens sida.

Ang. hemlighållandet av vissa allmänna handlingar. (Forts.)

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag blev nödsakad att ta till orda i anledning av herr Undéns hänvisning till att man kan lösa svårigheterna att få ut en handling och se på den genom att gå till regeringsrätten.

Ja, käre Undén, du har ju varit professor liksom herr Herlitz, som är professor och arbetat för den kommitté, som kommit med denna stora, kolossala undantagsförfattning beträffande den offentliga publiciteten. När jag på sin tid läste herr Herlitz' betänkande, kunde jag inte låta bli att göra den reflexionen: tänk vad han har varit litet med ute i praktiska livet, där jag fått stå och brottas i hela min tid! Om han varit med där, skulle han ha skrivit på ett helt annat sätt och, inte gjort en så vidlyftig författning utan i själva lagen värvat om medborgarnas rätt. Nu säger, som sagt, herr Undén, att vi ha ju rätt att besvara oss hos regeringsrätten. Käre Undén, om du visste, vad jag vet, som suttit i alla instanser i domarväsendet, skulle du vara på det klara med, att det stora flertalet av svenska folket aldrig orkar fram ens till underrätterna. Det är så mycket hinder för dem på alla möjliga sätt. Och ännu mindre orka de klaga i högre instans. Så är det också i detta fall. Vidare ha de, som begära att få ta del av sådana handlingar, som det här är fråga om, i de flesta fall bråttom, och ett anlitage av besvärsvägen betyder, att de skulle behöva vänta på en långsam procedur med besvärstid och allt möjligt. Det är ju inte alls rimligt att hänvisa till något sådant. Dessutom äro domstolarna i högre instanser i tveksamma fall benägna att icke desavuera den närmaste underrätten, och därför faller det sig också svårt att på den vägen kunna få någon förnyad uppmärksamhet på saken. Ju högre upp man kommer i instanserna, ju konservativare äro domarna, när det gäller sådana här politiska frågor, och ju mindre utsikt har man att kunna få någon rättelse. Härtill kommer slutligen, att när man går till regeringsrätten, skall man — så vitt det nu inte har gjorts något undantag för detta särskilda fall, vilket jag inte känner till — betala 40 kronor bara för att lösa ut utslaget. Att i detta sammanhang komma och tala om besvärsrätten är därför verkligen, käre Undén, att räcka stenar i stället för bröd åt svenska folket i gemen, som ju också bör få vara med på något sätt i denna ruljans.

Det är synd, att herr Reuterskiöld inte är kvar i riksdagen. Det var i alla fall en kolossalt självständig man, fastän han på samma gång var konservativ i mån av behov, men han kunde också gå i motsatt riktning, när det behövdes, och då var det ord och inga visor, och han lät inte binda sig vare sig av hänsyn till sitt parti eller till någon annan mänsklig eller ens gudomlig makt. Han uttalade vid debatten om den Herlitz'ska sekretesslagen sin stora betänksamhet mot densamma. Han har också nyligen skrivit en ledare i Stockholms-Tidningen — det är numera hans enda utväg att kunna inverka på frågorna — där han påpekar, hurusom sekretessfrågan är en av landets, frihetens och demokratiens allra viktigaste spörsmål för närvarande.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat tillrättalägga alla missförstånd från professorerna, som inte ha varit med om att se, hur det verkliga livet ter sig för menige man.

Herr **Petersson, Knut**: Herr talman! I anledning av anförandet från Örebrobanken vill jag bara göra ett enda påpekande. När jag talade om indragningsmakten, var det ingalunda i sammanhang med några åtgöranden från regeringens sida. Det var i sammanhang med 3 § i den nuvarande sekretesslagen, som enligt min mening kommit till i ett olyckligt ögonblick.

Herr **talmannen** yttrade: Jag ber att angående riksdagens arbete under den närmaste tiden och efter påsk få efter överenskommelse med talmannen i andra

kammaren medela, att sista arbetsplenium före påsk hålles den 29 innevarande mars med fortsättning, om så erfordras, torsdagen den 30 mars, att första arbetsplenium efter påsk skall äga rum torsdagen den 13 april klockan 2 eftermiddagen, därvid gemensamma omröstningar om godkända voteringspropositioner, om sådana föreligga, skola företagas, samt att under den mellanliggande tiden, så vitt intet oförutsett inträffar, inga andra ärenden komma att upptagas till avgörande än sådana, som röra godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet till den 21 dennes.

Benestad, Alvesta, den 13 mars 1939.

Per Gustafsson.

Att riksdagsmannen *Per Gustafsson*, Benestad, på grund av influensa med 40° feber och lungkatarr är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet före den 21 mars, intygas på heder och samvete.

Alvesta den 12 mars 1939.

Arvid Aaby-Ericsson,
leg. läkare.

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till närslutna läkarintyg anhåller härmed undertecknad om ledighet från riksdagsarbetet under 10 dagar från dato.

Skärplinge den 14 mars 1939.

J. A. Andersson.

Riksdagsman *Johan Albert Andersson* från Furubo, Öster Lövsta socken, har av undertecknad denna dag blivit undersökt och därvid befunnits lida av influensa. Patienten är på grund härav oförmögen att fullgöra sitt riksdagsarbete under minst tio dagar från dato, vilket härmed intygas på heder och samvete.

Lövsta bruk den 14 mars 1939.

E. Norling,
provinsialläkare.

De begärda ledigheterna beviljades.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 243, av herr *Andersson, Verner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m.;

nr 244, av herr *Brandt*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m.; samt

nr 245, av herr *Olsson, Oscar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av den andliga vården vid försvarsväsendet.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande av extra statsbidrag åt stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister till

bestridande av vissa kostnader i samband med anordnande av en alkoholistanstalt å kronoegendomen Dagöholm;

nr 62, i anledning av väckt motion om allsidig prövning och utredning av frågan om dyrortsgrupperingen;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer jämte en motion;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet; samt

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till statens bosättningslånefond m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om utredning rörande möjligheterna att i kommunallagarna införa rätt till kommunal minoritetsrevision.

Om rätt till kommunal minoritetsrevision.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 36, av herr *Wistrand*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med den av 1937 års riksdag begärda utredningen angående komplettering av kommunallagarnas bestämmelser om revision, ville låta utreda möjligheterna att i kommunallagarna införa rätt till kommunal minoritetsrevision.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *Herlitz*, *Hagström*, *Lindskog* och *Nolin*, som ansett, att utskottet i anledning av motionen bort föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med den av 1937 års riksdag begärda utredningen angående komplettering av kommunallagarnas bestämmelser om revision ville låta överväga, i vad mån representanter för kommunala minoriteter kunde beredas ökade möjligheter till deltagande i den kommunala revisionen.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Riksdagen skrev för några år sedan till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan om en effektivare kommunal revision. I den motion, som det nu är fråga om, framföres ett spörsmål, som är besläktat med det, som sålunda skulle bli föremål för utredning, men som inte alls blev beaktat vid det tillfälle, då riksdagen avlät sin framställning, nämligen frågan om möjligheterna för en mindre grupp inom en kommun, en minoritet, att på något vis deltaga i den kommunala revisionen. Jag anser mig böra särskilt understryka, att det är detta problem, som motionären tagit upp i sin hemställan om en utredning, därför att utskottets utlåtande har fått en sådan formulering, att man kan få det intrycket, att motionären på något sätt önskat bereda möjlighet för myndigheterna, särskilt Konungens befallningshavande, att utse revisorer i kommunerna.

Jag har under utskottets behandling av denna fråga från flera håll fått höra det omdömet, att man inte bör taga alltför stor hänsyn till minoriteter, som gå omkring och äro missnöjda och misstänksamma och tro, att allt inte står rätt

Om rätt till kommunal minoritetsrevision. (Forts.)

till. Jag kan så väl förstå ett sådant omdöme, då det kommer från dugande kommunalmän, som ha starkt inflytande i välordnade kommuner. Jag är övertygad om att minoriteterna på sådana håll ofta äro ute i ogjort väder. Men man får väl ändå inte i detta sammanhang glömma bort, att det inte står bra till och inte har stått bra till i alla Sveriges kommuner, och att det kan hända, att en minoritet kan upptäcka ett och annat, som majoriteten kanske inte har ögonen på. Under alla omständigheter får man ha klart för sig, att i varje fall det goda kan komma av minoriteternas deltagande i granskningsarbetet att missförstånd uppklaras och misstankar visa sig vara ogrundade, varigenom förtroendet och trevnaden inom kommunen stärkes. Så vitt jag förstår, är det i våra dagars politiska liv synnerligen angeläget att tillvarataga och tillgodogöra sig all den kritik i allmänna angelägenheter, alla de uppslag till reformer och förbättringar, som kunna framkomma från vilket håll det än mån-de vara, och att pröva dem och utnyttja dem till rättande av det, som är vrängt, eller till stärkande av förtroendet, där detta blivit skakat. Jag kan förstå, att den, som anser, att det är väl beställt med demokratin bara en majoritet härskar och minoriteten lydigt och omisstänksamt finner sig i förhållandena, står likgiltig för det problem, som här rullas upp. Men för den, som anser, att det för demokratin är utomordentligt angeläget, att så många som möjligt dragas in i det offentliga arbetet, att goda uppslag och idéer tagas till vara, från vilket håll de än komma, att insikt om vad som sker i den offentliga förvaltningen sprides så vida som möjligt och att det på grundval av denna insikt skapas ett förtroende, som är en säkrare grundval för styrelsen än majoritetssiffrorna, för den som tänker så är det spörsmål motionären fört fram alls icke obetydligt.

Frågan om minoriteterna i det offentliga livet är av särskild betydelse med hänsyn till medborgarnas tvungna underkastelse under kommunerna. Det är rimligt, att denna underkastelse motväges av möjlighet för minoriteterna att få deltaga i granskningen av den kommunala förvaltningen och att få komma fram med kritik. Med anledning av motionärens erinran om motsvarande stadganden i aktiebolagslagen anför konstitutionsutskottet i sitt utlåtande ett resonemang, som är ytterligt teoretiskt och som jag har svårt att förstå. Det går ut på att man från privaträttsliga förhållanden inte skulle kunna draga några slutsatser med avseende på de offentlighetsrättsliga förhållanden, som det nu är fråga om. Saken är dock mycket enkel. Vi måste väl alla vara ense om att det i båda fallen är minoriteternas rätt, som det är fråga om, och ha klart för oss, att det är om möjligt ännu starkare skäl att trygga minoriteternas rätt i den offentliga förvaltningen, därför att de där äro beroende av det allmänna, medan det åtminstone principiellt sett beror av dem själva, om de vilja inlåta sig i ett aktiebolag med vad därav följer.

Konstitutionsutskottet har nu verkligen gått så långt, att det i motiveringen till sitt utlåtande gjort ett tveksamt uttalande till förmån för att inom de kommunala representationerna en något mindre minoritet än nu skulle få tillfälle att tillsätta revisorer. Det är ju gott och väl, men därmed tappar man bort en väsentlig tanke hos motionären, nämligen tanken på att bereda möjlighet även för dem, som stå utanför de kommunala representationerna, att på något vis lämna sin medverkan till utredande av kommunernas förhållanden. Mina herrar, det är angeläget att ta fasta på denna tanke just nu, då vi hålla på att mer och mer avskaffa det gamla stämmsystemet i kommunerna och på det viset föra undan medborgarnas stora massa från det omedelbara deltagandet i de allmänna angelägenheterna. Jag tror för min del, att den utvecklingen är ofrånkomlig. Men då så är förhållandet, är det all anledning att överväga, om man inte just i det läget borde vara särskilt angelägen om att ta vara på det

Om rätt till kommunal minoritetsrevision. (Forts.)

som kan finnas av allmänintresse och allmänanda även bland medborgarnas breda lager.

Betydelsen av detta framstår klarast, om vi tänka oss praktiskt in i vad den nuvarande ordningen innebär. Den innebär ju, att revisorerna väljas proportionellt av fullmäktigkorporationerna. Ja, vilka äro då de, som nu deltaga i valet? Jag antager, att kammarens ledamöter erinra sig den nöjsamma skildringen i statsrevisorernas berättelse av förhållandena i ett vägdistrikt uppe i Norrland. Där låg saken så till, att av vägstämmans 10 ledamöter sutto 9 som ledamöter eller suppleanter i vägstyrelsen. Det var således en enda man, som hade rätt att välja revisorer och bevilja ansvarsfrihet. Nå, detta var ju ett extremt fall, beroende på att det var en så liten representation. Men jag vädjar till kammarens ledamöter att övertänka, hur förhållandena i allmänhet ställa sig i de kommuner, som herrarna tillhöra. Är det inte i själva verket en ganska vanlig företeelse, att ett så stort antal av fullmäktiges ledamöter sitta i varjehanda nämnder och styrelser, så att i själva verket endast en liten obetydlig rest, kanske blott några få ledamöter, är formellt berättigad att välja revisorer? Om vi nu antaga, att allt går rätt till — ehuru vi kunna ha anledning att förmoda, att man i många fall glömmet dessa jävsbestämmelser vid revisorsvalen inom kommunerna — blir det ju en ren slump, vilka som komma att välja revisorer. Någon yttrade vid ärendets handläggning i konstitutionsutskottet, att inom den kommun, som tillhörde, var det i själva verket så, att alla röstberättigade vid revisorsval tillhörde oppositionen. Det må vara så i den kommunen. I en annan kommun — allt beror ju på hur man fördelar platserna i nämnder och styrelser — kan det vara tvärtom. Den konklusionen kunna vi i varje fall draga av detta förhållande, att regeln om proportionella revisorsval inom nämnder och fullmäktige verkar fullkomligt på en slump. Den skapar inte den minsta garanti för att den stämning av misstro eller misstanke — eller skola vi kanske kalla det bara för vetgirighet eller önskan att reda upp vad som försiggår inom kommunen — som kan finnas bland medborgarna får göra sig gällande vid revisorsvalen.

Nu är det alldeles klart, att de synpunkter jag urgerat får man inte driva hur långt som helst. Det förstär jag mycket väl. Intresset av offentlig kritik och intresset av medborgarnas samfälliga deltagande i allmänna angelägenheter får vägas mot de olägenheter sådana här anordningar kunna föra med sig. Dessa olägenheter äro först och främst oro, förtal, split och trassel inom en kommun. Nu får jag säga, att den olägenheten får man väl taga med på köpet. Den olägenheten är ett kors, som man får bära överallt, där man vill ha fria och demokratiska institutioner. Mera vägande är väl den invändningen, att en sådan anordning kan vara ägnad att störa förvaltningsarbetets normala gång. Och då motionären bland annat tänkt sig den möjligheten, att en minoritet inom eller utom fullmäktige skall kunna sätta i gång så att säga självständiga revisionsföretag sedan den ordinarie revisionen för året är avslutad, får jag medge, att jag förstär de betänkligheter, som rests mot en sådan ordning. Man säger: vart skulle det bära hän, om vederbörande nämnder skulle få lov att lämna ifrån sig böckerna först till den ena minoriteten och sedan kanske till den andra? Det kunde bli oberäkneliga störningar och besvär i den kommunala förvaltningen. Jag vill emellertid erinra, att de syften, som motionären uppställt, inte alls fordra, att just sådana anordningar vidtagas. Dessa syften kunna fullt ut tillgodoses med enklare medel. Man kan exempelvis koncentrera sig på att ge minoriteterna utanför fullmäktige tillfälle att bli företrädare i en eller annan form vid den ordinarie revisionen, att alltså ordna det så, att de revisorer, som minoriteterna i den ena eller andra formen kunna få tillfälle att utpeka, väljas i så god tid, att de få möjlighet att deltaga i den varje vår före-

Om rätt till kommunal minoritetsrevision. (Forts.)
tagna ordinarie revisionen. Det är i själva verket en sådan anordning, som avses med de regler i aktiebolagslagen, som motionären åberopat.

Reservanterna ha velat antyda denna lilla divergens genom att icke i sitt yrkande taga upp det ord som motionären använt — kommunal minoritetsrevision — ett ord, som kanske litet för mycket leder tanken på separata revisionsaktioner. Reservanterna ha i stället inskränkt sig till att hemställa om ett övervägande »i vad mån representanter för kommunala minoriteter må kunna beredas ökade möjligheter till deltagande i den kommunala revisionen». För min del har jag därvid särskilt tänkt på anordningar sådana som jag nu antytt.

Herr vice talman! Med de synpunkter jag här utvecklat är det klart, att jag inte kunnat vara tillfreds med den hänvisning till en tidigare begärd utredning i ett annat ämne, som konstitutionsutskottet stannat vid, utan att jag velat föreslå, att riksdagen måtte avlåta en särskild framställning till Konungen. Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Hagström: Herr talman! Det är blott ett par punkter, som jag något vill uppehålla mig vid. Motionären har yrkat, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, i samband med den av 1937 års riksdag begärda utredningen angående komplettering av kommunallagarnas bestämmelser om revision, ville låta utreda möjligheterna att i kommunallagarna införa rätt till kommunal minoritetsrevision».

Konstitutionsutskottet medger i sitt föreliggande utlåtande, att »vissa skäl kunna anföras för att minoriteten inom en kommun erhåller ökade möjligheter att bliva representerad vid det kommunala revisionsarbetet». Utskottet kommer emellertid i sin kläm fram till ett avstyrkande av motionen, och som skäl för detta sitt avstyrkande anför utskottet bland annat följande: »Såväl denna som andra möjligheter för skapande av en fullt betryggande revision falla emellertid inom ramen för den av riksdagen år 1937 i skrivelse nr 266 begärda utredningen av frågan om sådan komplettering av kommunallagarnas bestämmelser om revision, att de kommunala strävandena till en mera effektiv kommunal revision underlättas», etc. Utskottet vill således göra gällande, att föreliggande fråga innefattas i den redan begärda utredningen, men såvitt jag kunnat finna talas det inte på något ställe i den åberopade riksdagsskrivelsen eller i de motioner, som ligga till grund för samma riksdagsskrivelse, om den fråga, som beröres i den nu föreliggande motionen. Det talas tidigare blott om behovet av bättre kvalificerade revisorer och bättre bokföringssystem, men det yttras ej något om ökade möjligheter till kommunal minoritetsrevision. Att under sådana förhållanden likväl förutsätta att de i motionärens förslag åsyftade åtgärderna skola komma under omprövning vid en blivande utredning enligt riksdagens skrivelse år 1937 och utan att någon ny riksdagsskrivelse nu avlåtes, förefaller åtminstone mig vara mycket svagt grundat. Det kan väl heller inte vara lämpligt eller nyttigt, att ett blivande utredningsorgan, som får effektivt 1937 års skrivelse, skall tvingas att blott gissa sig till vad som skall komma att utredas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som anförts av herr Herlitz och mig m. fl.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! Såväl motionären i sin motion som reservanterna i den av dem avgivna reservationen ha betonat, att det här huvudsakligen gäller att tillvarata minoritetens rätt i en kommun. Likartade frågor ha ju tidigare varit före i riksdagen, men såsom herr Hagström nyss påpekade, ha förslagen tidigare rört sig om anställande av kvalificerade revisorer eller andra åtgärder för ett bättre tillvaratagande av kommunernas

Om rätt till kommunal minoritetsrevision. (Forts.)

rättigheter, t. ex. säkerhetsåtgärder för att hindra möjligheter till underslev och dylikt, som tyvärr under senare år förekommit på vissa platser. Men jag skulle väl också tro, att meningen med såväl reservanternas som motionärens förslag är att söka få fram mera rättvisa i den kommunala förvaltningen och, såsom jag nämnde, att kunna hindra, att sådana oegentligheter upprepas. Ty huvudvikten ligger väl inte på att minoriteten utan vidare skall få göra sig gällande, utan man vill väl genom dessa åtgöranden från minoriteten komma därhän, att man kan hindra oegentligheter vid förvaltningen.

Då vi i utskottet resonerade om denna sak, var utskottsmajoriteten av den övertygelsen, att den kommitté, som med säkerhet blir tillsatt på grund av 1937 års riksdagsskrivelse, också bör kunna upptaga det av motionären framförda spørsmålet till utredning. Riksdagens skrivelse gick ju ut på »sådan komplettering av kommunallagarnas bestämmelser om revision, att de kommunala strävandena till en mera effektiv kommunal revision underlättas som ock angående en förbättrad organisation av den inre kommunala medelsförvaltningen». Jag förmodar, att detta är något, som väl även motionären och reservanterna vilja, ty det är väl inte bara deras avsikt, att en minoritet skall göra sig gällande, utan det är väl själva resultatet av minoritetens åtgärder, som de vilja få fram. Utskottet var också av den övertygelsen, att då det gäller kommunala spørsmål av denna art, får man inte utgå ifrån att majoriteten inom kommunen ställer sig så att säga solidarisk till eller är med på de oegentligheter, som kunna konstateras. Utskottet hade också den övertygelsen, att det i vissa fall skulle kunna bli nog så besvärligt, om minoritet efter minoritet kanske skulle vilja göra sig gällande vid dessa revisioner. Jag måste också säga, att under de oroliga tider, som nu äro, kan man mycket väl trycka på just detta, att det inte alltid vore så trevligt, om en minoritet inom en kommun skulle animeras att sätta i gång dylika åtgärder. Det kan nog också framdragas många exempel på att det inom kommunerna ligger så till, att majoriteten inte har något emot att minoriteten får göra sig gällande. Utskottet säger i sitt betänkande, att en nära till hands liggande lösning synes vara att öka minimiantalet valda revisorer från i regel lägst två till lägst tre. Det är en utväg, som bör kunna vara framkomlig. Då vi inom utskottet resonerade om saken, ansågo vi inte heller, att riksdagen i anledning av motionen borde begära en särskild utredning, utan vi förlitade oss på att den skrivelse, som avläts 1937 och som nu är på remiss till åtskilliga myndigheter för yttrande, också kommer att resultera i en kommitté och att denna kommitté kommer att upptaga den av motionären väckta frågan till behandling.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wistrand: Herr talman! Den föregående ärade talaren sammanfattade konstitutionsutskottets ståndpunktstagande i ett uttalande av en förvisning, att den kommitté, som torde få verkställa utredning på grund av 1937 års riksdagsskrivelse, kommer att beakta även de synpunkter, jag tillåtit mig framföra i min motion, och att det därför skulle vara onödigt att i detta sammanhang göra något påpekande från riksdagens sida.

Jag vill då till en början säga, att såvitt jag kunnat finna hittills endast mycket oväsentliga åtgärder vidtagits i det utredningssyfte, varom riksdagen 1937 skrev i den större frågan angående förbättrad kommunal revision. Det finns i varje fall inga upplysningar om annat i utskottets utlåtande. Endast meddelanden om mycket obetydliga åtgärder ha hittills kommit till allmänhetens kännedom. Redan därför är det en nyttig åtgärd, att man från

Om rätt till kommunal minoritetsrevision. (Forts.)
riksdagens sida gör en påminnelse om att här föreligger ett problemkomplex, som man inte kan komma förbi.

Vi ha under årens lopp inte blivit så bortskämda från riksdagsutskottens sida beträffande utförliga och sakligt innehållsrika motiveringar, när det gäller att slå ihjäl uppslag, som inte komma från det rätta hållet. Men något så till den grad torftigt i fråga om saksäl som detta utskottsutlåtande får man verkligen även under nuvarande förhållanden leta efter. Detta utlåtande innehåller inte ett enda försök till saklig motivering för avslaget, utan endast den rent formella att det föreligger en utredning om en närliggande fråga, under vilken motivering detta förslag icke skulle erfordra ett ståndpunktstagande från riksdagens sida. Låt oss höra vad utskottet har att anföra:

Utskottet säger till en början: »Förhållandena äro emellertid alltför skiljaktiga mellan offentligrättsliga korporationer och privaträttsliga företag, för att aktiebolagslagens bestämmelser på förevarende område skola kunna tagas till utgångspunkt för en reform beträffande kommunerna.»

Ja, det är naturligtvis alldeles sant, men utskottet underlåter att utveckla innebörden av sin mening, och skulle man ha utvecklat denna tankegång, så skulle man inte ha kunnat komma till något annat resultat än till det allra livligaste tillstyrkande av den utredning, som begäres. Ty då samhället anser det synnerligen angeläget att skydda minoriteternas rätt i ett aktiebolag, alltså i ett företag, där man fullt frivilligt inträder med sitt delägarskap, hur oändligt mycket angelägnare är det då inte ur demokratisk synpunkt, att motsvarande rättigheter skola komma medlemmarna i en kommun till del, där man inte på något vis inträder frivilligt, utan där man *måste* vara medlem. Det förefaller mig, som om denna brist på reella invändningar skulle på något sätt bottna i en skuggrädsla, vilken måste bortarbetas, om vi överhuvud skola tänka på en framtid för våra nuvarande styrelseformer. Det duger inte att låta oss bevittna en skandal här och en skandal där, om man kan med rätta säga, att hade detta missnöje, som har jäst och jäst, kunnat inom rimlig tid få utlopp genom en revision i tid, så hade kanske mycket kunnat vara ogjort. Hade man haft sådana möjligheter, som jag förordat, så hade man stått på en betydligt bättre och säkrare grundval. Jag tror, att en demokrati inte kan bevara sin livskraft genom att undertrycka minoriteternas rätt att göra sin stämna hörd och få förhållandena undersökta.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande och som huvudsakligen i formellt avseende skiljer sig från syftet med min motion.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Herr talman! Herr Herlitz försökte såsom förste talare å reservanternas vägnar klargöra vad motionären önskade och vart han syftade med sin motion, men herr Herlitz tvingades synbarligen till den slutsatsen, att han inte kunde vara överens med motionären, när det gällde konsekvenserna av motionen.

Herr Herlitz var emellertid också inne på en annan sak, som inte så mycket diskuterades i utskottet. Vid utskottets behandling av motionen talades mest om de minoriteter, som finnas inom olika kommunala representantförsamlingar. Herr Herlitz åter talade om de minoriteter, som inom en kommun finnas såväl inom som utom fullmäktige, och framhöll som sin åsikt, att det borde beredas större möjligheter för dessa minoriteter att göra sig gällande, särskilt såvitt anginge deltagandet i den årliga revisionen av den kommunala förvaltningen.

Om rätt till kommunal minoritetsrevision. (Forts.)

Herr Wistrand yttrade nyss, att de tråkiga händelser, som man gång efter annan fått bevittna i den ena eller den andra kommunen, måhända inte skulle ha förekommit, i varje fall inte i så stor utsträckning som skett, om vi haft ordnat med en effektiv kommunal revision i rätt tid. Jag är fullt överens med herr Wistrand om den saken, men däremot är jag inte överens med herr Wistrand i antagandet, att alla dessa olägenheter skulle ha blivit avhjälpta endast genom den åtgärd, som här föreslås, nämligen att man skulle ge möjlighet åt en minoritetsgrupp inom en kommun att delta i revisionen. Huvudsaken måste väl ändå vara, att man får till stånd en sådan ordning i våra kommuner, att de personer, som bli valda att granska den kommunala förvaltningen, äro vuxna denna sin uppgift. Och den omständigheten, att granskningsmännen föras fram av en minoritet inom kommunen, utgör ju intet bevis för eller gör det ännu mindre till ett axiom, att de skulle vara särskilt lämpade för uppgiften. En effektiv kontroll och en effektiv revision av den kommunala förvaltningen är just vad som begärdes i den riksdagsskrivelse, som avläts 1937. Under sådana förhållanden ha vi, som representera majoriteten inom utskottet, ansett det vara onödigt att på nytt skriva till regeringen om en sak, som vi redan skrivit om. Ty jag understryker ännu en gång, att det primära måste väl vara, att vi få till stånd en sakkunnigt och riktigt skött kommunal revision, och inte den omständigheten, att revisorerna rekryterats från eller föreslagits av den ena eller andra gruppen medborgare.

Jag har för övrigt mycket svårt att överhuvud förstå anledningen till de klagomål, som framföras i motionen, ty så långt jag känner förhållandena, göras inga svårigheter från en majoritet, som behärskar en fullmäktigkorporation, om en minoritet inom kommunen eller församlingen önskar få någon av sina män placerad i revisionen. Det har tvärtom berättats mig från en av våra större städer, där det politiska parti, jag har äran tillhöra, sedan åttioåriga år har majoritet inom kommunalförvaltningen, att alltsedan denna majoritet ernåddes av socialdemokraterna, icke någon av deras partivänner varit ordförande i den kommunala revisionen, utan ordförande har under denna tid alltid varit en representant för minoriteten. Jag har fått detta bekräftat för en stund sedan av en kollega i kammaren, bosatt i vederbörande stad. Jag har därför mycket svårt att förstå, att det överhuvud finns någon grund för erinringar eller klagomål över att minoriteten nu icke skulle ha möjlighet att bli representerad vid den kommunala revisionen, ty det måste ju, herr Wistrand, vara den ordinarie kommunala revisionen som det här i motionen är fråga om, och man kan inte rimligen tänka sig, att motionären med sitt förslag syftar till en sådan anordning, att det skulle bli en extra revision, en minoritetsrevision vid sidan av den ordinarie revisionen. Det var också mot den tankegången, som herr Herlitz vände sig, ty herr Herlitz hade synbarligen funnit, att detta var en anordning som man inte kunde acceptera.

Då efter all erfarenhet, som vi ha på detta område i fråga om minoriteternas rätt att bli representerade vid den kommunala revisionen, icke blivit ådagalagt, att denna rätt saknas eller att det skulle föreligga skäl för antagandet, att majoriteten missbrukar sin ställning inom den kommunala förvaltningen, har utskottet anvisat den utvägen att höja minimiantalet revisorer, som skola väljas vid den ordinarie revisionen, från i lagen medgivna 2 till 3. Därigenom ökas också möjligheten för en minoritet inom den kommunala representationen att få sin representant vald till revisor. Men jag understryker ytterligare, att det primära måste vara en sakkunnig och ordentlig revision. I syfte att komma därhän ha vi redan gjort framställning om utredning, och det torde väl vara anledning att avvakta denna utrednings resultat, innan man ånyo skriver till Kungl. Maj:t.

Om rätt till kommunal minoritetsrevision. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det gjorda yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Andersson, Anders*.

Herr Källman: Herr talman! Jag har visserligen icke deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, men kan ändå ej underlåta att säga några ord i anledning av herr Wistrands anförande.

Jag vill då först erinra om, att det ända sedan år 1919, då vi fingo den nuvarande utsträckta rösträtten, vid upprepade tillfällen här i riksdagen uttalats bekymmer över svårigheten att i de olika kommunerna uppbringa *sakkunniga* revisorer. Detta är det stora problemet. Herr Wistrands överdrivna uppskattning av sina i motionen framförda, såvitt jag förstår tämligen obetydliga uppslag motsvaras icke av verkligheten. Jag har fått den uppfattningen, att herr Wistrand bra litet känner till de svenska landskommunerna. Därom vittnar i synnerhet den omständigheten, att han hoppas på en god revision, om bara minoriteten får större möjlighet att utse en eller flera revisorer. Detta är en fullkomligt felaktig inställning. Jag känner till en massa landskommuner, där det icke är möjligt att uppbringa en enda sakkunnig revisor från något parti eller meningsriktning. Det är detta som är det stora bekymret, och ingenting annat.

Vad sade riksdagen för några år sedan? Jo, vi kunna icke genom lagstiftning åstadkomma kunniga revisorer, utan här gäller det att på upplysningens väg söka få fram sådana. Man hoppas därvid närmast på studier och samarbete med de kommunala förbunden. Nu tillhandahåller också landskommunernas förbund sakkunniga revisorer — jag hoppas, att de inte bara äro bokföringssakkunniga, utan också författningskunniga, ty i annat fall blir det egentligen ingen sakkunnig revision.

Herr Wistrand kan icke med någon rätt påstå, att hans uppslag är av någon som helst betydelse eller att anledningen till att man icke fäst avseende vid det är, som han säger, att det icke kommer från rätt håll.

Utän att vidare ingå på frågan, som för övrigt ur de större synpunkter jag ser den är oerhört besvärlig och svårlöst, har jag bara velat göra dessa erinringar i anledning av herr Wistrands anförande.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag har svårt att fatta, att herr Källman verkligen skulle ha rätt i sitt påstående, att det efter den utsträckta rösträttens genomförande inte är möjligt att få fram sakkunniga revisorer. Det vore synnerligen beklagligt, i synnerhet för det parti, som varit primus motor, när det gällt att driva igenom en utvidgad rösträtt, om reformen skulle ha fått denna tråkiga innebörd. (Herr *Källman*: De voro lika obefintliga förut!)

Nu vill jag säga, att jag naturligtvis inte tror, att minoriteternas ökade deltagande i kommunal revision utgör en garanti för ett i och för sig bättre revisionsarbete. Men vad jag vill framhålla är, att många av dessa historier, som någon gång slutat som allmän kommunal skandal, först ha uppmärksamrats inom en liten grupp, som observerat dem men icke vunnit gehör för sina påpekanden, och så har det hela fått växa och växa, tills man stått inför en situation, som varit mer eller mindre komprometterande för hela samhället. Jag tror det vore klokast att inte så högfärdigt, som man gjort i konstitutionsutskottet, avvisa möjligheten till en säkerhetsventil i dessa saker.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Herlitz: Herr talman! Bara några få ord. Det som här har sagts från deras sida, som försvarat konstitutionsutskottets utlåtande, har hos mig

Om rätt till kommunal minoritetsrevision. (Forts.)

närmast väckt den reflexionen, att det egentligen ytterligare klargjort nödvändigheten av att riksdagen avlåter en särskild skrivelse. Det har gång på gång sagts att det framställda yrkandet, liksom 1937 års skrivelse, endast syftar till åstadkommande av en bättre och sakkunnig revision. Men det har redan av herr *Wistrand* antytts, och jag vill för min personliga del ytterligare understryka, att detta bara är en sida av saken. Det principiellt viktiga är för mig, att man tar fasta på alla möjligheter att åstadkomma större medborgerlig aktivitet, en närmare kontakt mellan medborgarnas stora lager och den offentliga förvaltningen för att därigenom skapa ett ökat förtroende och en säkrare moralisk grundval för hela den offentliga förvaltningen. Det förefaller mig, som om detta nu för tiden på många områden skulle vara en ytterst angelägen uppgift. Om man ser den föreliggande frågan, som i och för sig kanske inte är så stor, i sådana sammanhang, måste det te sig som mycket motiverat, att den föres fram, oavsett vad riksdagen skrev för två år sedan.

Herr *Pettersson, Anton*: Herr talman! Herr *Wistrand* sade i sitt första anförande och underströk nu ytterligare, att det här och var förekommit skandaler, och han ansåg, att om minoriteten fått komma mera till sin rätt, skulle missförhållandena kunnat stävjas i tid. Jag vill då i likhet med herr *Karlsson* framhålla, att vi inom utskottsmajoriteten äro övertygade om att detta skall tillrättläggas genom det beslut, som riksdagen fattade år 1937. Herr *Wistrand* sade visserligen, att man inte vet, hur det blir med den saken, men jag vill då påpeka, att enligt justitieombudsmannens ämbetsberättelse i år har riksdagens skrivelse utremitterats till vissa sammanslutningar för yttrande. Alla begärda yttranden ha ännu inte kommit in, men man får väl hoppas att, när så skett, en kommitté kommer att tillsättas för vidare utredning av saken, och då är det väl också att förmoda, att Kungl. Maj:t, i anledning av den utredning, som denna kommitté bemyndigas företaga, kommer att framlägga en proposition i ärendet. Om denna proposition icke blir av sådan beskaffenhet, att herrarna anse sina intressen tillvaratagna, kan det ju bli anledning att återkomma med motion i ärendet.

Har utskottet, såsom här gjorts gällande, tagit alltför nonchalant på denna fråga, så beror det därpå, att alla inom utskottet besjälats av en önskan att få en bättre ordning på detta område, men vi ansågo och hoppades, att detta skulle kunna uppnås genom det beslut, som riksdagen fattade häromåret.

Herr *Wistrand*: Herr talman! Jag vill bara säga, att det hade varit roligt, om den tolkning av utskottets utlåtande, som herr *Pettersson* nu givit uttryck åt, hade kommit bättre till synes i motiveringen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Herlitz* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wistrand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Om rätt till kommunal minoritetsrevision. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Herlitz m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om avskaffande av fattigvårdsstrecket.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om upphävande av gällande bestämmelser rörande fattigvårds inverkan på rösträtten vid politiska och kommunala val.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 69, av herr *Gustavson* i Västerås, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att bestämmelserna om att rösträtt ej finge utövas av den som vore av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning måtte upphävas, såväl i riksdagsordningen som i lag om kommunalstyrelse på landet, lag om kommunalstyrelse i stad och lag om landsting, samt att erforderliga lagtexter måtte utarbetas av vederbörande utskott.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd förändras.

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Nils Andersson, Nilsson* i Göteborg och *Hällgren*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att riksdagen i anledning av motionen II: 69 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av gällande författningar, att nuvarande bestämmelsen »är av allmänna fattigvården omhändertagen till varaktig försörjning» icke längre skulle anses såsom hinder för utövande av rösträtt.

Herr *Andersson, Nils*: Herr talman! Detta är ju ingen stor fråga, men den saknar ändå inte sin betydelse. Såsom en talare i andra kammaren alldeles nyss utvecklade, har utskottets motivering en dubbelsidig karaktär. Det framhålles, att slopandet av fattigvårdsstrecket »skulle te sig främmande för rättsuppfattningen inom vida kretsar av vårt folk», men häremot står en annan mening, som är uttryckt så, att spørgsmålet »icke borde ses isolerat utan i samband med frågan om eventuellt avskaffande av även andra diskvalifikationsgrunder för rösträttens utövande», och så har utskottsmajoriteten slagit sig tillsammans om dessa två skilda synpunkter och utskottet har stannat vid att icke *nu* tillstyrka bifall till förslaget om fattigvårdsstreckets slopande.

Motionären har emellertid ansett — och jag delar hans uppfattning — att det inte skulle behöva möta något hinder att, oberoende av diskussionen om andra streck, exempelvis konkursstrecket, ta itu med frågan om fattigvårdsstrecket och helt enkelt slopa det. För en sådan åtgärd kunna två skäl anföras. Det ena, som motionären uteslutande uppehållit sig vid, är, att den gällande bestämmelsen är svårtolkad och praxis följaktligen icke är enhetlig. Det andra, som jag för min del lika starkt vill understryka, är att det knappast kan

Om avskaffande av fattigvårdsstrecket. (Forts.)

vara rätt och rimligt, att en liten, liten grupp av gamlingar, som råkat hamna på ålderdomshem, skall uteslutas från rösträtt, medan deras gelikar, som icke äro intagna på ålderdomshem, men som kunna vara lika gamla och i många fall lika litet förmögna att bilda sig ett alldeles ogrumlat omdöme om politiska ting, icke berövas sin rösträtt. Man har ju intet åldersstreck uppåt, och då är det icke oriktigt, om en gammal människa, som hamnat på ålderdomshem — i den mån en sådan person har intresse för valen — finge tillfälle att utöva rösträtt. Man bör icke beröva dessa gamla den rätt, som tillkommer andra åldringar, vilka också äro »omhändertagna till varaktig försörjning» — det är ju detta, som är grunden för mistning av rösträtten — med den skillnaden blott, att de icke vårdas av det allmänna, utan av sina anhöriga eller andra, som i detta hänseende trätt i samhällets ställe.

Det har sagts, att det skulle vara en sorglig syn att skåda valskjutsar med åldringar från dessa hem och att en politisk agitation på ålderdomshemmen skulle vara mycket litet önskvärd. Ja, det är ju intet tvivel om den saken, men det är heller ingen, som har menat, att ett slopande av fattigvårdsstrecket skulle behöva *eller få* innebära, att man släppte loss en politisk agitation i ålderdomshemmen. För den saken kan uppenbarligen sörjas på mycket tillfredsställande sätt, och så skulle säkerligen också komma att ske. Och vad för övrigt den invändningen beträffar, att det inte skulle vara någon uppbygglig syn att se dessa gamla människor föras fram till vallokalerna, så är det väl inte uppbyggligare att se en hundraåring, som fraktas till vallokalen av en anhörig, än om det är en äldre människa från ett ålderdomshem.

Det har anförts, att de helt fattigvårdsomhändertagna människorna intaga en särskilt beroende ställning, men jag vill framhålla, att den icke är mera beroende än den ställning, som på annat sätt omhändertagna gamlingar intaga. Det kan vara hugget som stucket.

Utskottet erkänner utan vidare, att det stadgande, som motionären vill upphäva, »icke äger samma tydlighet i sin utformning som den äldre för andra-kammarvalen strängare bestämmelsen i ärendet». Och utskottet tillägger: »Det visar sig också vid en undersökning av gällande fattigvårdsstreckes tillämpning vid röstlängdernas uppgörande, att en fullt enhetlig praxis härutinnan icke är för handen.» Ja, det är det minsta man kan säga. Det är så litet enhetlighet för handen, att man kan påvisa sådana exempel som att i Stockholms stad med 424,000 i röstlängderna upptagna personer blott 851 falla för detta fattigvårdsstreck, medan i Göteborgs stad med 219,000 i röstlängderna upptagna personer 1,917 falla för samma streck. Det är alltså dubbelt så många som falla i Göteborg som i Stockholm, vilken senare stad har dubbelt så stor folkmängd som Göteborg. Detta visar ju, att den praxis som gäller är mycket, mycket skiftande. Ett exempel vill jag gärna anföra för att visa, hur pass orimligt det kan bli, även med den extensiva tolkning av denna lag som förekommer i Stockholm. — Inom parentes kanske bör nämnas, att fattigvårdsnämnden i Stockholms stad enhälligt har anslutit sig till tanken på att slopa detta streck. — Exemplet förekommer i ett yttrande, som inkommit till utskottet från fattigvårdsnämnden i Stockholm: en änka, född 1870, med hemortsrätt i Stockholm och mantalsskriven där, som saknar försörjningspliktiga anhöriga och icke har annan inkomst än folkpension, c:a 500 kronor per år, har intagits på ett ålderdomshem och vården lämnas i form av kommunalt pensionstillskott. Hon upptages *icke* i förteckningen över dem, som icke äro röstberättigade. En annan änka, född 1870, med hemortsrätt i Stockholm och mantalsskriven där, uppbär folkpension med 420 kronor och *har ett kapital på 4,000 kronor*, som utfaller om fem år, har beretts inträde på ålderdomshem men får vården i form av fattigvård, på grund av att fattigvårds-

Om avskaffande av fattigvårdsstrecket. (Forts.) myndigheterna måste kunna bevaka sin fordran i kapitalet jämlikt bestämmelserna i 62 § gällande fattigvårdslag. *Hon upptages därför på listan över dem, som diskvalificeras för rösträtt.* Det verkar ju något komiskt, kan man säga, att av två i övrigt likställda personer diskvalificeras den, som har ett kapital på fyra tusen kronor, men icke den, som saknar alla tillgångar. Det kan icke vara någon bra lag, i varje fall icke någon entydig lag, som kan tillämpas på detta sätt.

Utskottet har menat, att man inte nu borde göra något i denna fråga, därför att den har en begränsad räckvidd, utan i stället avvakta 1937 års socialvårdskommittés utredning, som avser att åstadkomma en bättre gränsdragning mellan de olika understödsformerna. Härigenom skulle en mera entydig tolkning av fattigvårdsstrecket möjliggöras. Men nog är det väl litet konstigt om socialvårdskommitténs utredning skall läggas till grund för riksdagens ställningstagande i en rösträtsfråga.

I reservationen anföres, att man kan vänta, att med den mera extensiva tolkning av lagen, som förekommer i huvudstaden och alltmer utbreder sig, antalet av dem, som i kraft av detta streck berövas sin rösträtt, kommer att bli mindre och mindre och att vid senaste valet denna siffra hade gått ner till 38,960 i hela landet, alltså en mycket liten minoritet. Det kan då inte tänkas uppstå några som helst vådor av att man helt enkelt slopar detta streck. Åtskilliga gamla, som hamnat på ålderdomshemmen och som alljämt äro i besittning av fulla själsförmögenheter, ha tidigare varit ivriga deltagare i politisk agitation och politiska val. De måste då känna det kränkande att berövas sin rösträtt, därför att de komma in på ålderdomshem. Med hänsyn därtill ha vi reservanter ansett, att denna motion gott kunde bifallas och riksdagen alltså påyrka utredning och förslag till sådan ändring i gällande författning, som skulle eskamotera denna diskvalifikationsgrund för rösträttens utövande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Strömberg: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag kan instämma i vad herr Andersson yttrade i början av sitt anförande och även i vad han sade mot slutet, nämligen att detta inte är någon stor fråga, och att den blir mindre och mindre för varje år. Det är med tillfredsställelse man kan konstatera, att frågan på detta sätt får en mindre omfattning. Det förhåller sig ju så — vilket även framhålles i reservationen — att i den mån folkpensionerna bli mera tillräckliga, ett omhändertagande från fattigvårdssamhällets sida ofta sker på så sätt, att åldringar beredas kommunalt hyresbidrag utöver den folkpension, som utgår, varigenom åldringarna få en mera fri och självständig ställning och heller icke berövas sina medborgerliga rättigheter. Denna tendens är påtaglig, och man kan med tillfredsställelse konstatera, att många av ålderdomshemmen ute i bygderna börja avfolkas. I egenskap av medlem i landstingets förvaltningsutskott kan jag nämna, att vi i vårt län fått många erbjudanden om att inköpa ålderdomshem, som kommunerna tagit till alldeles för storartade och nu inte ha användning för, sedan folkpensionerna höjts och börja närma sig minimum för en torftig men dock försörjning. Jag tror, att det är den vägen man skall fortsätta för att lösa även denna fråga.

Det kan inte vara lyckligt, att det klientel, om vilket det heter i författningen, att det är varaktigt omhändertaget till försörjning, också skall bli röstberättigat, och våra ålderdomshem skulle i så fall utan tvivel — trots att herr Andersson bestred det — bli tummelplatser för politisk propaganda, vilket jag tror att åldringarna själva i stort sett skulle betacka sig för.

Om avskaffande av fattigvårdstrecket. (Forts.)

Jag skall inte närmare gå in på utskottets motivering, då jag inte hade tillfälle att vara närvarande, då den formulerades. Jag ber dock gentemot herr Andersson att få påpeka, att utskottet framhåller, att en oenhetlig praxis utvecklats i vårt land, men frågar sig, om detta utgör ett skäl att ändra gällande lag och om man inte i stället borde se till, att praxis bleve mera enhetlig. Ett faktum är — det visar också, hur obetydligt intresset för frågan är — att det inte förekommit några överklaganden av denna praxis, vare sig hos länsstyrelserna eller hos regeringsrätten. Detta torde vittna om att frågan inte har så värst stora dimensioner, vilket just utskottet framhållit.

Det är i stället en framkomlig väg att söka få en mera enhetlig tillämpning av denna bestämmelse. Utskottet förnekar inte, att bestämmelsen i enstaka fall kan verka hårt och orättvist, och därför kan det naturligtvis ifrågasättas, om inte en granskning av dess vara eller icke vara kan anses befogad. Men skall en sådan granskning ske, bör det vara i samband med en allmän prövning av de s. k. ordentlighetsstrecken för rösträttens utövande, så att inte en enstaka detalj upptages, såsom här föreslås. Utan tvivel ger konkursstrecket upphov till många lika ömmande fall som fattigvårdstrecket. Det kan ha varit hjälpsamhet och olyckliga omständigheter som spelat in och gjort att en person tillfälligt berövats sina existensmöjligheter och även sin rösträtt. Skola dessa streck upptagas, böra de upptagas i annat sammanhang, och detta är vad utskottet velat understryka.

Jag tror således, herr talman, att någon verklig opinion för att nu ändra denna lagstiftning inte finns, vilket också visas därav, att frågan upptagits av en enskild motionär, som endast samlat tre anhängare i konstitutionsutskottet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banan Långsele—Boden;

nr 68, i anledning av väckt motion angående inrättande av elektrisk drift å statsbanorna Gävle—Härnösand—Sollefteå;

nr 69, i anledning av väckt motion om åtgärder för säkerställande av landets behov av ökad elektrisk energi; samt

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kurs för farmacie kandidatexamen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för vissa slag av stiftelser och fonder, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående reparation av riksbankens fastighet i Vänersborg;

nr 17, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående dels vissa ändringar i tjänstepensionsreglementet för arbetare vid riksbankens sedeltryckeri och pappersbruk, dels ock bemyndigande för fullmäktige att besluta om pensionering av viss arbetarpersonal;

nr 18, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående bemyndigande för fullmäktige att besluta om pensionering av viss arbetarpersonal; samt

nr 19, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag i fråga om fortsatt utgivning av otryckta riksdagsprotokoll.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Förslag till
tuberkulosför-
ordning m. m.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tuberkulosförordning m. m.

Genom en den 16 december 1938 dagtecknad proposition, nr 20, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till tuberkulosförordning samt lag om ändrad lydelse av 34 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443).

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, med förklarande att det i propositionen framlagda förslaget till tuberkulosförordning icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till tuberkulosförordning;

B. att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda, under punkten intagna förslag till lag om ändrad lydelse av 34 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443).

I förslaget till tuberkulosförordning var 5 § tredje stycket så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag):

Hälsovårdsnämnd äger att på hemställan av läkare vid dispensär eller tjänsteläkare förordna, att person, som av läkaren misstänkes vara behäftad med smittsam tuberkulos, skall på hälsovårdsområdets bekostnad undergå läkarundersökning. För verkställande av sådant förordnande är nämnden berättigad att av polismyndighet och kronobetjäning erhålla erforderlig handräckning.

(i utskottets förslag):

Hälsovårdsnämnd äger att på hemställan av läkare vid dispensär eller tjänsteläkare förordna, att person, som av läkaren misstänkes vara behäftad med smittsam tuberkulos, skall på hälsovårdsområdets bekostnad undergå läkarundersökning. Underlåter någon att ställa sig sådant förordnande till efterrättelse, är nämnden berättigad att för dess verkställande erhålla handräckning av vederbörande polismyndighet.

Beträffande 5 § i utskottets förslag till tuberkulosförordning hade reservation avgivits av, utom annan, herr *Wahlberg* och herr *Olovson* i Västerås, vil-

Förslag till tuberkulosförordning m. m. (Forts.)

ka på återopade grunder hemställt, att § 5 i föreliggande förslag till tuberkulosförordning måtte erhålla den lydelse, reservationen visade. I reservanternas förslag hade tredje stycket av nämnda paragraf avfattats sålunda:

På hemställan av läkare vid dispensär eller tjänsteläkare äger hälsovårdsnämnd låta person, som av läkaren misstänkes vara behäftad med smittsam tuberkulos, på hälsovårdsområdets bekostnad undergå läkarundersökning.

Herr Wahlberg: Herr talman! Till utskottets utlåtande är fogad en reservation, som jag biträdd, och jag anser mig därför böra i korthet redogöra för de synpunkter, som för reservanterna varit avgörande.

Reservationen avser § 5 tredje stycket, där det säges: »Hälsovårdsnämnd äger att på hemställan av läkare vid dispensär eller tjänsteläkare förordna, att person, som av läkaren misstänkes vara behäftad med smittsam tuberkulos, skall på hälsovårdsområdets bekostnad undergå läkareundersökning. Underlåter någon att ställa sig sådant förordnande till efterrättelse, är nämnden berättigad att för dess verkställande erhålla handräckning av vederbörande polismyndighet.»

Reservanterna äro givetvis fullt på det klara med nödvändigheten av att en person, som misstänkes vara tbc-sjuk och måhända även smittobärande, snarast bör läkareundersökas och, om misstanken därvid visar sig vara grundad, även komma i åtnjutande av den vård, som hans fall kräver.

Om den saken äro nog alla eniga. Det är endast om det ifrågasatta polis-ingripandet, som meningarna gå isär, och ändå måste jag här med tacksamhet notera den icke oväsentliga uppmjukning, som utskottet företagit, då det ur propositionens text uteslutit orden »och kronobetjäning». Utskottet har härmed förutsatt, att sådan handräckning ute på landet skall utföras endast av landsfiskal men icke av fjärdingsmännen, vilket av många skäl skulle gjort det onda än värre. Reservanterna känna emellertid ej till något fall, där ett sådant ingripande skulle ha kunnat påfordras eller ens varit berättigat, och tro ej heller, att ett sådant fall skall behöva inträffa i framtiden. Med ett taktfullt och förstående men på samma gång bestämt uppträdande från hälsovårdsmyndigheternas sida kan säkerligen en sådan situation mycket väl undvikas, och jag vill i detta sammanhang även uttala önskvärdheten av att den sekretess, som enligt sakens natur borde omgiva dessa myndigheters arbete, bleve bättre iakttagen.

Ett polis-ingripande, särskilt på landsbygden, sätter nämligen mera än något annat tungorna i rörelse, och den sjuke, som kanske förut av den på sina håll ännu grasserande smittkräcken utpekats som farlig att umgås med, skulle genom ett sådant stämplas som utstött och samhällsvådlig. Att ett sådant förfarande skulle såväl direkt som indirekt komma att skada den sjuke, synes mig uppenbart. För reservanterna står det därför klart, herr talman, att ett polis-ingripande i en sådan ömtålig situation som den i § 5 antagna, mera skulle skada än gagna såväl den sjuke som samhället, särskilt som samhället eller hälsovårdsområdet även med anlitande av ett dylikt tvångsförfarande saknar makt eller möjlighet att föreskriva, att den med tbc behäftade skall få leva, arbeta och bo under sådana förhållanden, att läkares föreskrifter kunna iakttagas. Samhället saknar ju i många fall möjlighet att ens ge den sjuke omedelbar vård på sjukhus och ännu mer att ge honom ett för hans förhållanden lättare och lämpligare arbete, en sundare bostad, en tjänlig och mera närande föda samt sist, men ej minst viktigt, ett för hans återställande måhända nödvändigt luft- eller klimatbyte. Jag vet, att det sistnämnda, fastän för den fattige ööverkomligt, ibland kan vara det

Förslag till tuberkulosförordning m. m. (Forts.)

enda avgörande, ty jag har själv en vän, som nu är gammal, men som har två års vistelse på Kanarieöarna att tacka för att han befinner sig bland de levandes antal.

Reservanterna anse sålunda, att samhället, då det ännu saknar möjlighet att effektivt och snabbt kunna hjälpa den tbc-sjuka att återvinna hälsa och livsmod, bör avstå från att genom en meningslös kraftåtgärd göra hans förut tunga lott ännu tyngre.

Vad jag här har anfört skall måhända på sina håll betecknas som ett utslag av sentimentalitet, men jag är viss om att reservanternas mening delas av många, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av mig biträdda reservationen.

Herr Norman: Herr talman! Vi ha inom utskottet varit eniga om, att det är alla skäl att framgå med stor varsamhet, när det gäller ett sådant ingripande, som här är i fråga. Därför ha vi ansett oss böra mildra de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna men inte vågat oss på att helt och hållet ta bort möjligheterna för ett handräckningsförfarande. Sådant förslaget nu föreligger är det dock — som också reservanten här har framhållit — kringgårdat med sådana bestämmelser, att man knappast behöver befara, att några större svårigheter skola uppstå. Det är läkaren som skall ta initiativ, sedermera äger hälsovårdsnämnden att förordna om läkarundersökning, och först när den misstänkt sjuke bestämt vägrar att rätta sig efter ett sådant förordnande har hälsovårdsnämnden denna möjlighet att använda handräckningsförfarandet.

Det är alldeles riktigt, som reservanten här sade, att det inte minst viktiga är, att det finns möjlighet att vidtaga sådana åtgärder, som kunna bidra till sjukdomens bekämpande. Förordningen i sig själv betyder alltså ingenting, om inte samhället har möjligheter att ingripa sjukvårdande och eljest vidta åtgärder till skydd mot smitta. Under årens lopp ha ju möjligheterna i detta avseende blivit allt större, och så långt som man nu har kommit förefaller det mig, som om förordningen i dess föreliggande form skulle utgöra ett lämpligt komplement till övriga åtgärder från samhällets sida för tuberkulosens bekämpande.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande 5 § i förslaget till tuberkulosförordning, som förordats i den av herr Wahlberg och herr Olovson i Västerås där-om anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om utredning rörande åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning om pension eller statsbidrag åt vissa kvinnor med två eller flera minderåriga barn, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr *Norman* väckte en motion, nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 116, till Konungen angående utredning om vederlag till kommunerna för deras kostnader i anledning av barnavårdsnämndernas befattning med vissa ärenden.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion angående vissa allmänna handlingars offentlighet; och

nr 10, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ändrad valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare;

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ett sjuktransportflygplan; och

nr 72, i anledning av väckt motion om restitution av viss stämpelavgift; samt

bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för statliga inköp från utlandet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.50 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 17 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 12 och den 14 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid i avskrift fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under återopande av i avskrift bifogade läkarintyg får undertecknad anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 20 mars—2 april 1939.

Uppsala slott den 15 mars 1939.

S. Linnér.

Landshövding *S. Linnér* är för undergående av operation i behov av tjänstledighet under tiden 20 mars—2 april 1939.

Uppsala den 15 mars 1939.

Gunnar Nyström,
leg. läkare, professor.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen; och

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tuberkulosförordning m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 121, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kurs för farmacie kandidatexamen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Normans* motion, nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den årliga läs-tiden vid folkskolan m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 9 och 10, statsutskottets utlåtanden nr 8, 71 och 72 samt bankoutskottets utlåtande nr 20.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 och 5 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit; samt

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 kap. 15 § 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker; ävensom

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggs pension åt reservkaptenen i flottan D. H. T. Börjesson;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste gymnastikkonsulenten hos skolöverstyrelsen, kaptenen i Vendes artilleriregementes reserv K. A. W. Berg von Linde från skyldighet att till statsverket återbetala oriktigt uppburen pension;

nr 23, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring av i lagen om sparbanker meddelade bestämmelser rörande återbäring av sparbanks grundfond jämte ränta;

nr 25, i anledning av väckt motion om tilläggs pension åt förste vaktmästaren hos första kammaren C. O. Eriksson;

nr 26, i anledning av väckta motioner om pension åt städerskan i riksdags- huset Ida Augusta Gustava Matilda Lindeberg, född Karlsdotter; samt

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för anskaffande av möbler m. m. till vissa lokaler i riksdagshuset.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.07 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
